

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtluse osakond

Birjo Piiraja

VABAÜHENDUSE MAJANDUSTULEMUSTE HINDAMINE VARJUPAIKADE MTÜ NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Külli Vollmer

Kaasjuhendaja: Kandela Õun

Pärnu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Vabaihendused kodanikuühiskonnas ja nende majandustulemuste hindamise metoodika.....	7
1.1. Vabaihendused kodanikuühiskonna teenistuses	7
1.2. Vabaihendused teenusepakkujana.....	12
1.3. Majandustulemuste hindamise teoreetiline käsitlus	17
2. Varjupaikade MTÜ majandustulemuste analüüs	30
2.1. Varjupaikade MTÜ kui avaliku teenuse osutaja	30
2.2. Varjupaikade MTÜ horisontaal- ja vertikaalanalüüs	32
2.3. Varjupaikade MTÜ suhtarvude analüüs.....	36
2.3.1. Varjupaikade MTÜ varade kasutamise efektiivsuse analüüs	36
2.3.2. Varjupaikade MTÜ likviidsuse, maksevõime ja kapitalistruktuuri analüüs.....	39
2.3.3. Varjupaikade MTÜ rentaabluse analüüs.....	43
3. Ettepanekud	46
Kokkuvõte	48
Viidatud allikad.....	51
Lisad.....	55
Lisa 1. Varjupaikade MTÜ bilanss aastatel 2010 – 2012, euro.....	55
Lisa 2. Varjupaikade MTÜ tulemiaruanne aastatel 2010 – 2012, euro	56
Lisa 3. Varjupaikade MTÜ bilansi horisontaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro	57
Lisa 4. Varjupaikade MTÜ tulemiaruanne horisontaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro	58
Lisa 5. Varjupaikade MTÜ bilansi vertikaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro	59
Lisa 6. Varjupaikade MTÜ tulemiaruanne vertikaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro	60

Lisa 7. MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi suhtarvud aastatel 2010 – 2012	61
Lisa 8. MTÜ Loomade Hoiupaik suhtarvud aastatel 2010 – 2012	62
Lisa 9. Eesti Statistikaameti asendikeskmised võrdluses Varjupaikade MTÜ (VP), MTÜ Loomade Hoiupaiga (LH) ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (AFS) 2010. aasta näitajatega	63
Lisa 10. Eesti Statistikaameti asendikeskmised võrdluses Varjupaikade MTÜ (VP), MTÜ Loomade Hoiupaiga (LH) ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (AFS) 2011. aasta näitajatega	64
Lisa 11. Eesti Statistikaameti asendikeskmised võrdluses Varjupaikade MTÜ (VP), MTÜ Loomade Hoiupaiga (LH) ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (AFS) 2012. aasta näitajatega	65
Lisa 12. Vabaihenduste tuluallikad.....	66
Summary	67

SISSEJUHATUS

Tänapäeva ühiskonnas on vabaühenduste roll elukeskkonda mõjutavate küsimuste lahendamisel kasvamas. Vabaühenduste tegevusi ja sellega seonduvaid ühendusi soovitakse üha enam näha avaliku- ja äri sektori koostööpartneritena. Vabaühendustele on antud roll parendada kodanikuühiskonna kitsaskohti. Üha enam teevad ühingu koostööd riigi või omavalitsustega. Neile eraldatakse sihtotstarbelisi toetusi ja annetusi või antakse kasutada muid avalikke ressursse. See loob aga situatsiooni, kus vabaühendused haldavad maksumaksja raha, kuid ei kohustu oma tegevust revideerima audiitori kaudu. Sageli ei ole ühtselt selge, kas organisatsioonile usaldatud ressursid ja ühingu tegevus läbi pikaajalise jätkusuutlikkuse ka reaalselt kodanikuühiskonnale lisaväärtust loovad. Vastav info on aga organisatsioonile oma tegevuse paremaks eesmärgistamiseks ja tõhusamaks muutmiseks hädavajalik. Lisaks pakub see huvi kodanikualgatuste rahastajatele, annetajatele ja äri sektori partneritele, kes vajavad otsuste tegemiseks informatsiooni- millistesse organisatsioonidesse panustamine loob kõige enam ühiskondlikku väärtust.

Vabaühenduste juhid on sageli erialaste teadmisteta raamatupidamises ja finantsjuhtimises, mis seab ohtu nii ettevõtlustegevuse kui ka organisatsiooni pikaajalise tegevuse võimekuse. Kui äri sektoris peetakse tavapäraseks, et jätkusuutlikkuse tagamiseks teostatakse majandusliku olukorra analüüsi, siis vabaühenduste kontekstis ei ole see tavapärane, seda enam, et teoreetilises käsitluses seostatakse finantsanalüüsi äriühingutega. Vabaühendused on küll kasumitaotluseta organisatsioonid, kuid see ei vähenda vajadust majandustulemuste hindamise järele.

Käesoleva bakalaureusetöö teema osutus valituks, kuna autori hinnangul vabaühenduste positsioon ettevõtluse teostajana on äriühingute kõrval kasvamas. Nii füüsilised kui

juriidilised isikud panustavad üha rohkem finantsvahendeid vabäühenduste tegevusse, et luua ühiskonnas muutusi. Vabäühenduste eestvedajad peavad mõistma kodanikuühiskonna arengulugu, vabäühenduste rolli selles ning tegevusega kaasnevaid õigusi, hüvesid, kohustusi ja vastutust selleks, et teha õigeid ning jätkusuutlikkust tagavaid otsuseid. Samuti vajavad ühingute juhid suunamist, kuidas hinnata organisatsiooni majandustegevuse tulemusi ja väljavaateid tulevikule. Uurimustöö on suunatud vabäühenduste, sealhulgas mittetulundusühingu „Varjupaikade” juhtkonnale.

Töö eesmärk on luua teoreetiline raamistik vabäühenduse majandustulemuste hindamiseks, teostada vastav analüüs Varjupaikade mittetulundusühingu näitel ning teha ettepanekuid nimetatud organisatsiooni majandustulemuste parandamiseks.

Eesmärgi saavutamiseks püstitab autor järgmised uurimisülesanded:

- kirjeldada kodanikuühiskonda ja vabäühendusi;
- uurida vabäühenduste rolli kodanikuühiskonna teenistuses;
- uurida vabäühendusi teenusepakkujana;
- tutvustada majandustulemuste hindamise metoodikat;
- anda ülevaade Varjupaikade mittetulundusühingust kui teenusepakkujast;
- koostada Varjupaikade mittetulundusühingu horisontaal- ja vertikaalanalüüs, suhtarvude- ning pankroti analüüs;
- võrrelda tulemusi Eesti Statistikaameti „muud teenused” valdkonna ja sarnaste vabäühenduste asendikeskmistega;
- esitada autoripoolseid hinnanguid ja ettepanekuid.

Töö on jaotatud kolmeks osaks. Esimeses peatükis annab autor ülevaate, mis on kodanikuühiskond ning kirjeldab, kuidas on kodanikuühiskonnast arenenud vabäühendused. Ühtlasi uurib, milline on vabäühenduse roll ühiskonnas ning millised võimalused on vabäühendusel autonoomia suurendamiseks ja seeläbi jätkusuutlikkuse kasvatamiseks. Samuti koostab autor teoreetilise raamistiku vabäühenduse majandustulemuste hindamiseks. Teoreetiliste allikatena kasutatakse eesti- ja inglisekeelseid raamatuid, elektroonilisi materjale ning teadusartikleid.

Teise osa moodustab empiiriline osa, mis on koostatud juhtumianalüüsina ning suuremas osas rakendab autor kvantitatiivset uurimismeetodit. Majandustulemuste hindamine koostatakse Varjupaikade mittetulundusühingule, mida autor ka töös tutvustab. Majandustulemuste analüüsi vältel arvutab autor näitajad, mis võimaldavad hinnata ühingu varade kasutamise efektiivsust, likviidsust, maksevõimet, rentaablust ning pankrotistumise ohtu. Tulemusi interpreteeritakse, hinnatakse ja võrreldakse Tartu ja Tallinna kodutute loomade varjupaikade vastavate näitajate, Eesti Statistikaameti asendikeskmistega ning üldtunnustatud kriteeriumitega. Allikatena kasutatakse eesti- ja inglisekeelseid raamatuid, elektroonilisi materjale, Varjupaikade MTÜ, Loomade Hoiupaik MTÜ ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi majandusaasta aruandeid aastatest 2010 – 2012.

Kolmanda peatüki moodustavad autoripoolsed ettepanekud Varjupaikade mittetulundusühingu juhtkonnale toetudes empiirilises osas teostatud majandustulemuste hindamise analüüsile.

1. VABAÜHENDUSED KODANIKUÜHISKONNAS JA NENDE MAJANDUSTULEMUSTE HINDAMISE METOODIKA

1.1. Vabaühendused kodanikuühiskonna teenistuses

Tänapäeval kuuleme üha sagedamini kasutatamas terminit „kodanikuühiskond”. Esile tõstetakse kodanikuühiskonna aktiivsusega kaasnevaid hüvesid ning õigusi. Vähem pööratakse tähelepanu kohustustele ja vastutusele. Poliitikud märgivad sagedasti kodanikuühiskonna olulisust, mille sisend vabaühenduste näol loob ühiskonnale väljundina lisandväärtust.

Vabaühenduste poolt loodav lisandväärtus tekitatakse ühelt poolt kodanikuühiskonna liikmete hüvanguks ning teisest küljest kodanikuühiskonna liikmete poolt ning toetusel. Kaasnevad õigused, kohustused ja vastutus moodustavad vabaühenduse ja kodanikuühiskonna vahel tugevad seosed. Seetõttu on autori hinnangul oluline neid kahte käsitleda tervikuna. Saamaks aru vabaühenduste olemusest, nendega kaasnevatest emotsionaalsetest, füüsilistest ja juriidilistest aspektidest, tuleb autori hinnangul mõista kodanikuühiskonna olemust, arengulugu ning osata näha vabaühenduste positsiooni selles. Jätkusuutlikud vabaühendused on instrumendiks kodanikuühiskonna eksistentsile.

Kodanikuühiskonna temaatika on tõusnud diskussiooni objektiks pea iga suurema ajaloolise muutuse perioodil, ilmutades end ühel või teisel moel paljude Lääne poliitilise mõtte esindajate avaldustes. Mõiste ja ideaali kujul on „kodanikuühiskond” ringelnud Euroopa ühiskonnakriitilise mõtte kontekstis juba kolm sajandit (Lagerspetz, Ruutsoo, Rikmann 2007: 12-13).

Poliitika valdkonna klassik John Locke (1632-1704) on 15. sajandil rääkinud tsiviliseeritud valitsemisest, mis hõlmab ja katab kogu poliitika ning otsuste langetamise sfääri (Lagerspetz, Ruutsoo, Rikmann 2007: 12). Locke teooria kohaselt ei olnud riik ainus institutsioon, mis defineeriks kõigekülgselt seal paikneva kogukonna põhjusel, et riigi enda legitiimsus sõltus sealsete inimeste nõusolekust (Ling 2008: 9). Locke nägemuse kohaselt ülistab ühiskond alati seadustest lugupidamist, nende järgimist ning ühishuvidele allumist, kuid ei märgi seda, kuidas kodanikel oleks võimalik üheskoos midagi muuta, mis autori hinnangul on oluline selleks, et saaksid sündida ühendused, mis viivad ellu oma eesmärged. Seevastu Saksa filosoof Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770 - 1831) kõneles juba ka tööjaotusest, mis ilmub kodanikuühiskonna ja riigi suhetesse. Tema nägemuse kohaselt võtab riik vastu elukorraldust puudutavaid otsuseid ning kodanikuühiskond sealjuures tegeleb elu taastootmisega linnades ja külates. Tema hinnangul seisab kollektiivsete, ühiskonna huvide eest riik ning kodanikuühiskond tegeleb inimlike vajaduste teenimisega (Lagerspetz jt: 13).

Seega hindab autor, et juba tol ajal tajuti kodanikuühiskonna olulisust ning mõisteti, et see on võimeline ennast iseseisvalt korraldama sõltumata riigivõimu peamistest tegevuse valdkondadest. Kodanikuühiskonnast on saanud omamoodi mehhanism, millega on võimalik kaitsta kodanike õigusi ning luua läbi vabaühenduste lisandväärtusi.

20. sajandi künnisel minetas kodanikuühiskond oma tähtsuse, kuid viimasel kümnendil tärkas taas võtmeteemana vägagi jõuliselt totalitaarse režiimi ületamiseks ning demokraatia, turumajanduse ja õigusriigi ülesehitamiseks (Gibbon 1996: 12).

Aastal 2000 nendib Briti sotsioloog Anthony Giddens (1938), et kodanikuühiskonnast on saanud üks tähtsamaid mõisteid ühiskonnateaduses (Lagerspetz jt 2003 : 13). Eesti ühiskonna diskussioonides ilmnes kodanikuühiskonna täheldus taasiseseisvumise võtmes ning üheks tugevamaks impulsiks kodanikuühiskonna mõiste ilmumisel avalikku arutellu peetakse Euroopa Liiduga ühinemise protsessist tulnud survet demokratiseerumisele (Raik 2003, viidatud Ling 2008: 11 vahendusel). Sellest ajast alates on püütud Eestis kodanikuühiskonda defineerida kohalikele oludele vastavalt, omandades üha uusi tähenduslikke nüansse ning sobitudes kohalikesse kontekstidesse teenima teatud poliitilisi huvisid. Kodanikuühiskonnast on saanud poliitika teostamise

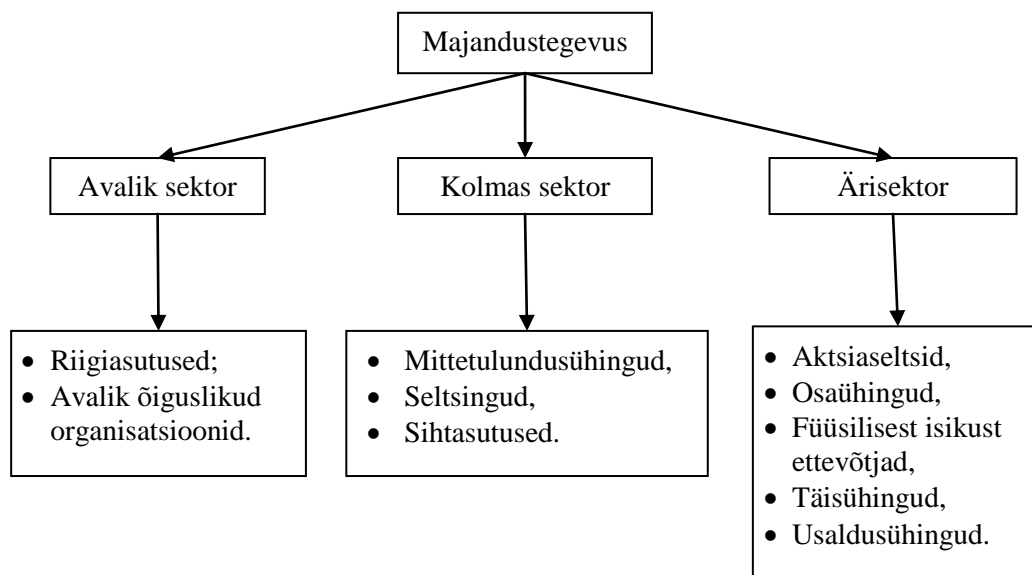
abinõu, mille tulemusena kasutatakse mõistet väga erinevates tähendustes ja ka sõnastustes (Lagerspetz, Ruutsoo, Rikmann 2007: 13).

Hyden (1997) on defineerinud kodanikuühiskonda positsioneerimas indiviidide ja poliitiliste organisatsioonide keskel. Kodanikuühiskond omab olulist rolli demokraatia edendamisel. Autori arvates on Hydeni täheldus asjakohane, sest demokraatliku riigi toimimise aluseks on vabadus avaldada arvamust ning seista oma parima nägemuse eest. Sealjuures ei ole üksnes oluline demokraatiale kaasaaitamine, vaid ka selle teostamise viis peab olema demokraatlik- aus, läbipaistev, õiglane ning õigusi ja kohustusi aktsepteeriv. Kodanikud peavad saama rääkida end puudutavates küsimustes vabalt ja läbi osaluse. Eestis on osaluseks omaalgatuslik koostöö oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks (Mis on kodanikuühiskond 2014).

Kodanikuühiskond on midagi, mis üheaegselt tekitab, kujundab ja säilitab ühiskonna koostoimimiseks vajalikke ühiseid väärtusi ja tegevusi. Kodanikeühiskonna toimijad on tavaliselt koondunud spetsiifiliste ühishuvide ümber, ehkki avalikkussfääris on võimalikud ka laialt avalikele huvidele keskenduvad isikud või ühendused (Uhlin 2006, viidatud Ling 2008: 10 vahendusel). Eesti Interneti Kogukonna juhatuse esimees Elver Loho (2012) on mõtestanud, et terviklik ning jätkusuutlik kodanikuühiskond koosneb organiseerunud huvigruppidest, mis suudavad nii liikmeid kui ka laiemat üldsust kaasates formuleerida sisuka sõnumi, realistlikud eesmärgid ning omavad piisavat võimekust, et need eesmärgid ellu viia. Autori hinnangul on Loho poolt märgitud huvigrupid sageli tõukeks kodanikualgatuste moodustamisele.

Kodanikualgatused on enamasti spontaanselt tekkivad liikumised, mis väljendavad ja teenivad inimeste vajadusi. Eesti kodanikualgatuslikud ettevõtmised on olnud kesksel kohal Eesti ühiskonna muutmisel 1980. aastate lõpust alates. Kodanikualgatus on mõisteta kui üksikisiku või kodanikuühenduse tegevust poliitiliste otsuste mõjutamiseks. See on igasugune avaliku võimu institutsioonide väline algatus mõne eluvaldkonna edendamiseks. Püsites elujõulisena, leiavad kodanikualgatused endale aja jooksul institutsionaalsed vormid (Kodanikualgatus ja ... 2014).

Ühiskonda on võimalik jaotada kolmeks sektoriks: avalik sektor, äri sektor ja kolmas sektor. Viimane neist positsioneerib äri- ja avaliku sektori vahepeal iseseisvana, kuid on nimetatutega väga tugevalt põimunud (Joonis 1).

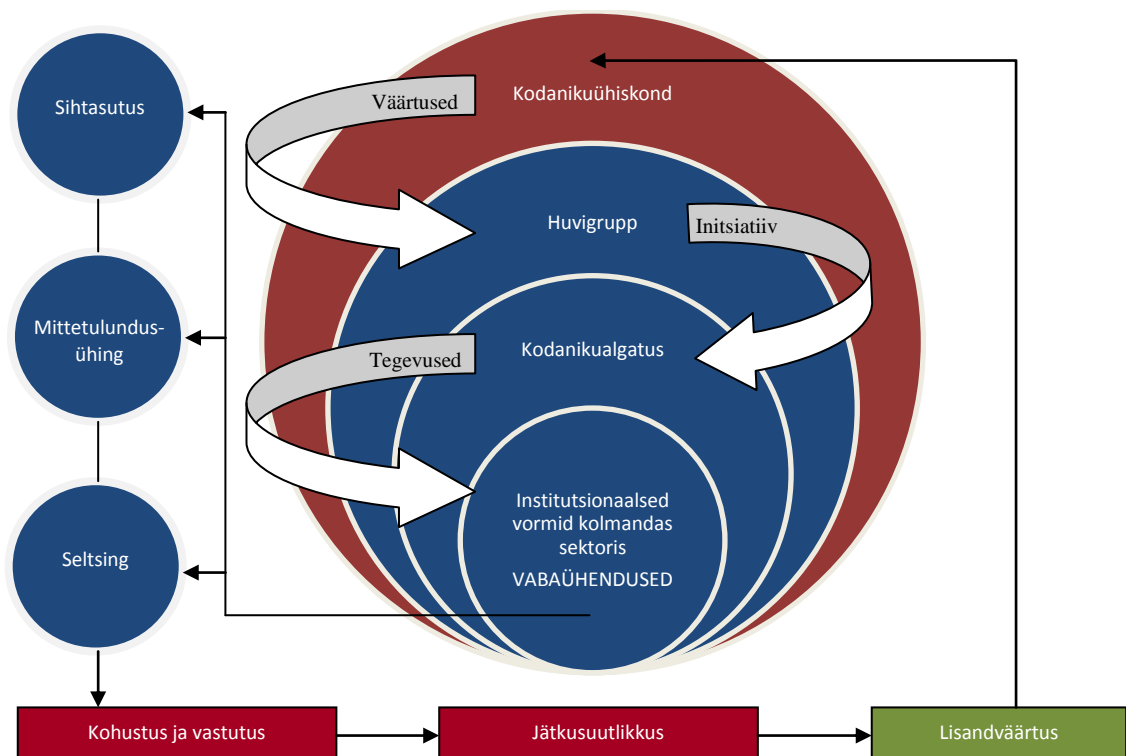

Joonis 1. Majandustegevuse sektorite jaotuvus ühiskonnas (autori koostatud).

Kolmanda ehk mittetulundussektori täpne määratlemine on erinevate organisatsiooniliste vormide tõttu mõnevõrra raskendatud (Altnurme 2002: 19). Institutsionaalsed vormid, mida nimetatakse vabaühendusteks, on kolmanda sektori lahutamatu osa. Need on kasumitaotluseta organisatsioonid, mis püüdleval järjekindlalt oskusliku tegutsemise, professionaalsuse ja täiuslikkuse poole, et saavutada parimaid tulemusi oma eesmärkide saavutamisel. Vabaühenduste all mõistetakse sihtasutusi, seltsinguid ja mittetulundusühinguid- viimasele pöörab autor käesoleva teema raames edaspidiselt tähelepanu.

Kokkuvõtlikult hindab autor, et vabaühendused on kodanikuühiskonna teenistuses ühiskonnale lisandväärtuse loojad (Joonis 2). Kodanikuühiskond on platvorm ning eeldus ühelt poolt oma normide ja väärtustega lisandväärtuse loomisele, kus saavad tekkida huvigrupid, initsiatiivid, kodanikualgatuslikud liikumised ja institutsionaalsed vormid. Samas on kodanikuühiskond oma liikmetega lisandväärtuste ressiiveriks. Sealjuures on väga oluline tähele panna, et vabaühenduste olemasolu iseeneslikult ei pruugi olla võimeline lisandväärtust tootma. Vabaühendused peavad fookuseerima oma

tähelepanu organisatsiooni ja selle tegevuse jätkusuutlikkuse tagamisele. Alles siis võib oodata, et suudetakse ühiskonda muuta.

Joonis 2. Kodanikuühiskonnas lisandväärtuse loomise protsess vabaihenduste kaudu (autori koostatud).

Erinevad autorid on kodanikuühiskonna arengulugu ja sellega seonduvaid objekte, subjekte ning nähtusi määratledes tuginenud demokraatialle, kodanike saadavatele hüvedele ja õigustele, samuti tekkivale ühiskonna lisandväärtusele, kuid autori hinnangul on vähe või üldse mitte tähelepanu pööratud kohustustele ja vastutusele, mis peaks demokraatlikus ühiskonnas igasuguse tegevusega kaasnema. Ometi seonduvad just vabaihenduse teemakäsitlusega vaba tahte, vastutuse, läbipaistvuse ning aruandmise piirid. Kohustuse ning vastutuse ulatuse ja sisu mõistmine on erakordselt oluline aspekt jätkusuutliku organisatsiooni, mis suudaks oma tegevuse kaudu panustada ühiskonda, ehitamisel. Autor leiab, et vabaihenduste juhid, kes on kohustuste ja vastutuse rolli iseenda, organisatsiooni, toetajate ja ühiskonna suhtes lahti mõtestanud, kasutavad ratsionaalselt inim-, aja- ja raharessurssi, et tagada pikaajaliselt kestvaid ning sealjuures osaliselt või täielikult autonoomseid vabaihendusi.

1.2. Vabaühendused teenusepakkujana

Iga vabaühendus omab ühingu eksistentsile põhjendust. Praktikas määratletakse ära organisatsiooni missioon, visioon, eesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks. Teadaolevalt, just nagu äri sektoriski, on eesmärkideni jõudmise vahend ressurs. Seega peab vabaühenduse eestvedaja määratlema, milliste vahendite abil püüeldakse eesmärkide suunas.

Kuigi vabaühendustel on mitmeid võimalusi tulu teenimiseks (Lisa 12), on autori hinnangul oluline, et ei loodetaks üksnes toetustele ning sponsorlustele ja leitaks võimalusi täiendavate ressursside tarbeks. Selle võimaluseks on äriühingutele iseloomulik ettevõtluse teostamine.

Traditsiooniliselt käsitletakse teenusepakkujaid osaühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate, täisühingute, usaldusühingute või aktsiaseltsidena. Reeglina ei vaadata vabaühendusi kui teenusepakkujaid, sest nad on kasumitaotluseta. Mittetulundusühinguid ollakse harjunud nägema pigem huvitegevust koondava juriidilise isikuna või koostööpartnerina kas äri- või avalikule sektorile.

Foreman (2005: 1) on iseloomustanud vabaühenduste ja erasektori koostöövormi spondeeriva- tehingulise- ja integreerivana. Esimese all mõistetakse vabaühenduste ootust erasektori sponsorlusele. Teise puhul teevad vabaühendus ja ettevõtte koostööd ühe kampaania kontekstis, mille raames toimub ühtne turundus. Ettevõtte huvi on reklaam ning vabaühenduse ootus teatud tuluprotsendi järele näiteks igast ettevõtte poolt pakutavast ja klientide poolt soetatud tootest. Kolmanda puhul partnerite missioonid, juhtimisstiilid, väärtused ja isegi organisatsiooni struktuur samastuvad. Aset leiab organisatsiooniline integratsioon (Samas 2005: 6). Sellise koostööni jõutakse harva, kuid vaid sellel tasemel on võimalik luua olulist lisaväärtust mõlemale osapoolle ning ühiskonnale.

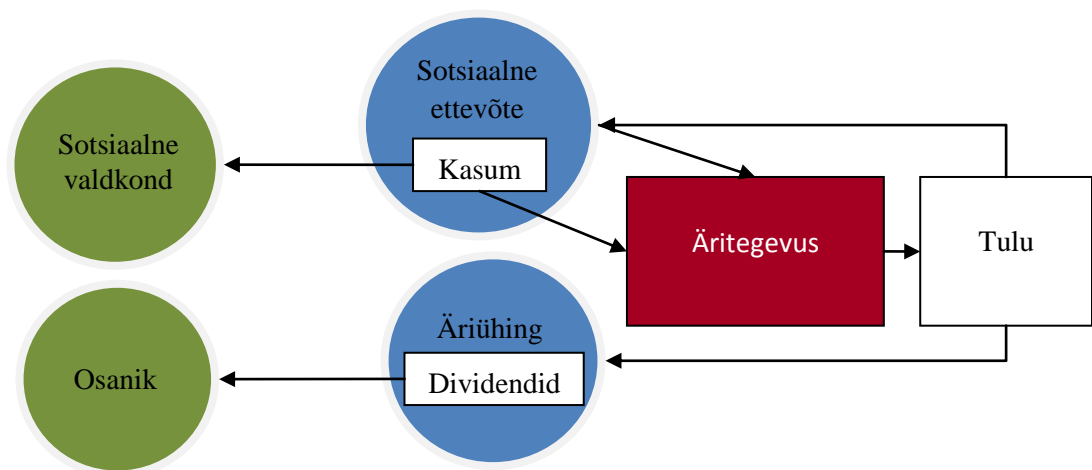
Autori hinnangul tuleks igal mittetulundusühingul püüelda Foremani „integreeriva” vormi poole. Täna sed mittetulundusühingud sõltuvad palju tugifondidest ja sponsorlusest oma eesmärkide saavutamisel. Organisatsiooni jätkusuutlikust silmas pidades tuleb aga eestvedajatel mõelda, kuidas säilitada ühingu tegevus ja eesmärkide

saavutamiseni jõudmine, kui puuduvad Euroopa toetusrahad või majanduslanguse tagajärjel kaob sponsorlustugi.

Koostöö väljundiks vabäühendustele on majandusliku iseseisvuse saavutamine. Isemajandav organisatsioon ei sõltu kellegi teise huvidest, mistõttu on oma tegevuse planeerimisel ja elluviimisel autonoomne. Sealjuures võimaldab ühenduste majanduslik iseseisvus suunata avaliku- ja erasektori ressursid nendesse valdkondadesse, kus isemajandav tegevus ei ole võimalik (Dees, Anderson 2003: 18-19).

Traditsiooniliselt heategevuslikult või huvitegevuslikult mudelilt üleminek isemajandavaks mittetulundusühenduseks võib põhjustada kodanikuühiskonnas üleüldise mõtteviisi muutuse, mis tähendab, et viljeletakse sotsiaalset ettevõtlust ning probleemide lahendamise tegeletakse ka valdkondades (Dees jt 2003: 19), mis traditsioonilise äriettevõtte silmis ei ole prioriteetne, kuna tegevus ei täida omaniku rikkuse maksimeerimise eesmärki (Osborne 2008: 311).

Sotsiaalset ettevõtlust defineeritakse kahe teguri: ettevõtte ja sotsiaalse dimensiooni kaudu (Santos, Mendonca, Amaral 2012: 1). Sotsiaalse ettevõtluse all mõistetakse organisatsiooni, mis tahab lahendada mõnda ühiskonna kitsaskohta (Mis on sotsiaalne ... 2014). Samas põhineb see jätkusuutlikul ärimudelil ning teenib ettevõtlusest tulenevat kasumit toodete- ja teenuste müügi abil (Defourny 2004: 8). Eliise Ott (2013) on lisanud: „*Erinevus seisneb selles, et tulu teenimise eesmärgil tegutsev traditsiooniline ettevõtte tekitab inimestes vajaduse toote või teenuse järele, sotsiaalne ettevõtlus pakub aga toodet või teenust juba olemasoleva vajaduse rahuldamiseks*”. Joonis 3 selgitab, et sotsiaalse ettevõtluse erisus võrreldes äri sektoriga seisneb selles, et kasumit ei jaotata dividendidena osanikele, vaid suunatakse kas tagasi ettevõtlusesse või valdkonda, mida parendada püütakse. Sotsiaalne ettevõtte on justkui äriorganisatsioon: tegemist on põhimõtteliselt erineva lähenemisega, mis võimaldab organisatsioonil olla isemajandav ja kiiresti kasvada (Porter, Kramer 2011: 70).

Joonis 3. Traditsioonilise äriühingu ja sotsiaalse ettevõtluse erinevus kasumi suunamise kontekstis (autori koostatud).

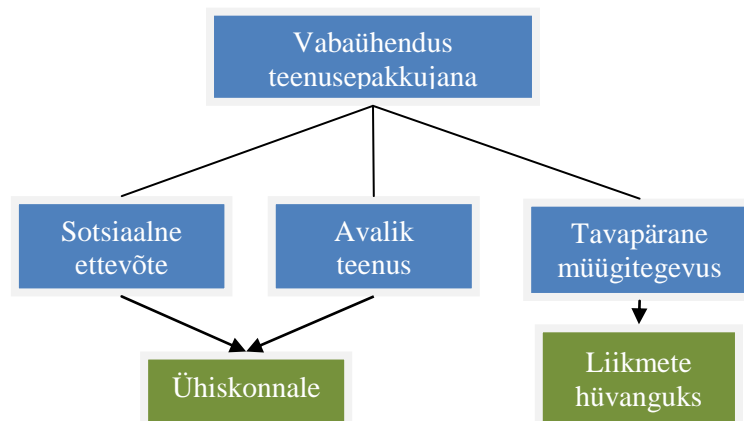
Teiseks võimaluseks vabäühendusel iseseisvuse saavutamiseks on avaliku teenuse osutamine. Avaliku teenuse alane partnerlus jõudis Eestisse 1980.-1990. aastate lääne haldusjuhtimise reformide järellainetusena. Mõjutatuna tollastest ühiskondlikest muutadustest, on ka sinne avalik sektor asunud paljusid avalikke teenuseid pakkuma koostöös vabäühendustega. Partnerlusena avalike teenuste osutamisel tuleks mõista olukorda, kus vabäühendused osutavad avalikku teenuseid koostöös riigi või omavalitsusega. Kui kogukonnal on tunnetatud vajadus tagada võrdne juurdepääs teenustele ja nende kättesaadavusele ning need sisaldavad seadusega määratud kohustuslikke kui ka vabatahtlikke riigi ja omavalitsuste ülesandeid, siis saab selliseid teenuseid nimetada avalikuks teenuseks (Lember, Parrest, Tohvri 2011: 9).

Avaliku teenuse osutamisel on võimalik eristada nelja vabäühenduse ja avaliku sektori teenusealase partnerluse vormi (Lember *et al* 2011: 10):

- lepinguline delegeerimine;
- projekti- või tegevuse toetamine;
- vara kasutamisesse andmine teenuse osutamiseks;
- avaliku sektori ja vabäühenduse koostöös ühisorganisatsiooni moodustamine või ühine taristu rajamine ning haldamine *Private Public Partnership* (PPP) projektides.

Avaliku teenuse osutamise juures on keskseimaks vormiks lepinguline delegeerimine. Kohalik omavalitsus annab hanke korras talle seadusega pandud kohustuse täitmise vabaühendusele, kes omab vastavas valdkonnas kompetentsi. Praktikas toimub avaliku võimu ja vabaühenduste koostöö ka strateegilise partnerlusena, kus avalike teenuste osutamiseks eraldatakse vabaühendustele sihtotstarbelisi toetusi või antakse kasutada muid avalikke ressursse (maa, ruumid) (Lember, Parrest, Tohvri 2011: 11). PPP-projekte viiakse enamasti läbi sellistes avalike teenuste valdkondades, mis on traditsiooniliselt riigi või kohaliku omavalitsuse poolt reguleeritavad ja mis nõuavad suurt alginvesteeringut, nagu näiteks teede, sildade, haiglate, koolimajade ja vanglate ehitamine ja nende edasine opereerimine lepingus ettenähtud aja jooksul (Mäeltsemees 2010: 577). Kuna koostöö PPP projekti raames eeldab vabaühenduselt suurt finantsilist võimekust, siis taolist praktikat kasutatakse vähe.

Autori hinnangul on vabaühenduste teemavaldkond lai ja ühingute iseloomud erinevad, mistõttu ei ole igasuguse mittetulundusühingu puhul reaalne ja ka otstarbekas püüdlus avalikku teenust ostava organisatsiooni või sotsiaalse ettevõtte suunas. Vabaühendused, mis on loodud koondamaks huvitegevuse harrastajaid ning ei püüdle ühiskonnas muutuste elluviimisele võivad näiteks müüa oma logotooteid selleks, et rahuldada üksnes liikmete huvisid. Näiteks koerasportlased müüvad tooteid eesmärgil, et oleks võimalik oma treeningute läbiviimise huvides uuendada amotiseerunud takistusi (Joonis 4). See tähendab, et kuigi ühing võib olla orienteeritud jätkusuutlikkusele ning autonoomsusele, on tähelepanu fookuseeritud eelkõige sellele, kuidas ühingu liikmed saaksid tegeleda oma huviga.

Joonis 4. Vabaühenduste ettevõtlusvormid (autori koostatud).

Sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamise uuringus on esile toonud, et vabaihendused vajavad ettevõtluse kontekstis abi järgnevates aspektides (Lillemets (2011: 15):

1. Kuidas sobivadi tooteid ja teenused välja töötada?
2. Kuidas piiratud vahendite juures tooteid ja teenuseid turundada?
3. Kuidas juhtida ja majandada sotsiaalset ettevõtlust edukalt?
4. Kuidas arendada ning tagada jätkusuutlikkus?

Autori hinnangul kaasneb vabaihenduse kui toote- ja teenusepakkuja tegevusega kaks olulist märksõna: kestev areng (jätkusuutlikkus) ning vastutus ja kohustus, millele autor eelmises alapeatükis tähelepanu pööras. Tegemist on olulise sümbioosiga, milleta ei ole võimalik viia ühiskonnas ellu positiivseid muudatusi.

Autori hinnangul näitavad vabaihenduste ebamäärased enesemääratlused seda, kuivõrd oluline sarnaselt äri sektorile on koostada vabaihenduste puhul arengukava, püstitada eesmärgid, määratleda strateegiline tegevuskava, mis aitaks organisatsioonil iseenese olemasolu määratleda ja seda mõista; enda eksistentsi vajadust põhjendada ning oleks vabaihenduste juhtidele, liikmetele ja töötajatele suunanäitajaks. Ühtlasi oleks see abiks organisatsiooni jätkusuutlikkuse, autonoomia ning valdkonna arengu tagamisel. Autor nimetab seda eelduseks, millele toetudes on võimalik tulu teenida.

Vastutus ja kohustus ilmneb autori arvamuse kohaselt kahes aspektis:

- majandada viisil, mis tagaks vabaihenduse pikaajalise tegutsemise võimekuse ning valdkonna arengu, et luua lisandväärtust ning rahuldada ühiskonna ootusi;
- kasutada sihtfinantseeringuid ning ettevõtlustulu eesmärgipäraselt ning viisil, mis teeniks positiivset rahalist tulemit, et rahuldada annetajate, toetajate, koostööpartnerite ja ühingu liikmete ootusi.

Vabaihenduse kestva arengu ning vastutuse ja kohustuse realiseerimise üheks võimalikuks instrumendiks on majandustulemuste hindamine, mille teostamise metoodikale pöörab autor tähelepanu järgmises alapeatükis.

1.3. Majandustulemuste hindamise teoreetiline käsitus

Mittetulundus- ja äri sektori ühiseks osaks on finantsaruandluse kohustus, mis on kehtestatud raamatupidamise seadusega. Raamatupidamisseaduse kohaselt on Eesti Vabariigis kohustatud raamatupidamist ja finantsaruandlust korraldama (RPS §2: 1) iga avalik- õigusliku juriidilise isik, kohaliku omavalitsuse üksus, iga Eestis registreeritud era- või avalik-õiguslik juriidiline isik, füüsilisest isikust ettevõtja ja Eestis registrisse kantud välismaa äriühingu filiaal (Samas: 2). Eraõigusliku juriidilise isiku finantsolukorrast annab parima ülevaate raamatupidamise dokumentatsioon, eeskätt majandusaasta aruandega, mille eesmärk on õigesti ja õiglaselt kajastada raamatupidamiskohustlase finantsseisundit, majandustulemust ning rahavoogusid (Samas: 1). Majandusaasta aruannete alusel on võimalik hinnata vabaiühenduse majandustulemusi.

Äri sektoris kasutatakse majandustulemuste hindamiseks terminit „finantsplaneerimine”, mis sõnastab tegevused, mille tulemusena jõutakse juhtkonna poolt püstitatud finantseerimiseesmärkideni (Järve, Veisson 2003: 181). Selle üheks vahendiks on finantsanalüüs, mille eesmärgiks omakorda anda hinnang ettevõtte finantsseisukorrale (Tearu 2005: 15). Autori hinnangul ja kogemuse põhjal mittetulunduse valdkonnas peetakse finantsanalüüsi äri sektori instrumendiks, mida ei ole paslik kasutada vabaiühenduse kontekstis. Alari Rammo, Vabaiühenduste Liidu esindaja märkis (suulise teate alusel): „*Finantsanalüüsi tehakse vabaiühendustes pigem suurematele projektidele, kus see on kohane või peab teenuse osutaja majandusolukorda analüüsima, kuid keskmise mittetulundusühingu tegevuses ei oma teenuste osutamine nii suurt rolli ja muud tulud sõltuvad väga suurel määral projektidest, et siin polegi midagi analüüsida*”. Agu Laius, Kodanikuühiskonna Sihtkapitali juhataja on seevastu täheldanud (suulise teate alusel): „*Loomulikult on väga oluline, et avalikku teenust pakkuvad vabaiühendused teostaksid ka oma ning pakutava teenuse finantsanalüüsi. Ilma selleta ei ole teenuse osutamine jätkusuutlikult võimalik*”.

Seega hindab autor, et vabaiühenduste majandustulemuste hindamine on vajalik ning kuna mittetulundusühingutele ei ole autorile teadaolevalt välja töötatud spetsiaalset metoodikat tulemuste hindamiseks, tuleb selleks kasutada äri sektori finantsanalüüsi valemiteid. Sealjuures on oluline tähele panna, et vabaiühenduste

raamatupidamisaruannetes esinevad järgnevad terminoloogilised erisused võrreldes äri sektoriga (Tabel 1).

Tabel 1. Terminoloogilised erisused äriühingu ja vabäühenduse majandusaasta aruannetes

Äriühing	Vabäühendus
Omakapital	Netovara
Kasumiaruanne	Tulemiaruanne
Aruandeaasta kasum/ kahjum	Aruandeaasta tulem
Äri kasum (kahjum)	Põhitegevuse tulem
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	Eelmiste perioodide akumulieeritud tulem

Allikas: RTJ 14. Mittetulundusühingud ja sihtasutused; (autori koostatud).

Edasiselt toob autor välja majandustulemuste hindamise meetoodika, mis on vastava kompetentsi puudumise korral vabäühenduse juhile kõige esmasem ja arusaadavam vahend majandustulemuste analüüsimiseks.

Horisontaal- ja vertikaalanalüüsi nimetatakse trendianalüüsiks. Horisontaalanalüüs uurib erinevate aruannete dünaamikat perioodide lõikes (Sikk 2012). Horisontaalanalüüsil võrreldakse erinevate aastate näitajate muutusi baasaasta näitajate suhtes ehk periooditi aset leidvaid muutusi (Kõomägi 2006: 112). Selle abil on võimalik näha erinevate kirjete protsentuaalseid muutusi ning trende üle aastate (Defranco, Lattin 2007: 60) ja tuua välja väärtuste muudatusi ka absoluutsummas (Tearu 2005: 17). Analüüsi käigus ei jälgita harilikult rahakäibe muutusi kõikide kirjete osas, vaid pööratakse tähelepanu olulisemate kirjete muutustele (Zirnask, Karu 2001: 228). Varade kasvutempode hindamisel tuleb küsida: miks soetas ettevõtte endale varad? Tähtsaim näitaja on müügitulu ehk müügikäive. Autori hinnangul tuleb vabäühenduse puhul lähtuda siinkohal teenuse osutamise ning vabäühenduse majandamisspetsiifikast. Lähtuvalt sellest saab müügikäibena käsitleda kas üksnes ettevõtlustulu iseseisvana või arvestada sinna hulka ka annetused ja toetused, liikmemaksud. Algatuseks võrreldakse vabäühenduse varasid müügituluga. Kui müügitulu on üle 2 korra kõrgem bilansimahust, on varasid kasutatud efektiivselt (Sikk 2012). Bilansi horisontaalne analüüs kinnitab seda, mida teised suhtarvud on näidanud. Ilmnevad muutused põhivaras ja pikaajaliste kohustuste koosseisus.

Kasumiaruande horisontaalne analüüs näitab tulude ja kulude kasvu. Kui kasumiaruanne on koostatud kululiikide, mitte funktsionaalse liigenduse, lõikes, näitab kasumiaruande horisontaalanalüüs, milline kulu on rivist väljas (Ilisson 2004: 79).

Vertikaalanalüüsiga uuritakse aruande erinevaid finantsnäitajate vahelisi seoseid (Aruste 2007: 13). Vertikaalanalüüs on üksikute näitajate osakaalu arvutamine kogumist (Tearu 2005: 17). Vertikaalanalüüsil võrreldakse ühte antud aasta näitajat baasiga samast aastast ehk vaadeldakse erinevate komponentide omavahelisi suhtelisi osatähtsusi. Sisuliselt analüüsitakse aruande sisemise struktuuri muutuste dünaamikat (Kõomägi 2006: 112). Bilansi vertikaalne analüüs näitab bilansikirjete suhet bilansimahtu. Kasumiaruande vertikaalanalüüs näitab iga kirje suhet müügituludesse (Ilisson 2004: 79). Bilansimaht ja müügikäive märgitakse 100% ja edasi määratakse kindlaks üksikute näitajate osakaal müügikäibest. Teisisõnu tuuakse välja müügikäibe ühe krooni jagunemine kululiikideks ja kasumiks, uuritakse struktuuri dünaamikat ja võrreldakse normidega (Tearu 2005: 17).

Horisontaal- ja vertikaalanalüüs on tähtis majandustulemuste hindamisel, kuid veel olulisem ja informatiivsem on suhtarvude analüüs.

Rahandussuhtarvude arvutamine on põhiline finantsanalüüsi meetod, mille eesmärgiks on omavahel süsteemselt võrrelda erinevaid finantsanalüüsi eesmärgist tulenevalt valitud näitajaid (Zirnask, Karu 2001: 240). Ühtlasi on oluliseks aspektiks hinnata suhtarvude trende, sest need annavad ülevaate, kas finantsilise olukord on paranemas või halvenemas (Brigham 1994: 84). Suhtarvuanalüüs on majanduslike nähtuste analüüs, mis toimub mitut liiki suhtarvude vahendusel (Mereste 2003 II: 287), mõõtes kahe erineva näitaja suhet (Kõomägi 2006: 112). Finantssuhtarvud võimaldavad analüüsijal teha ettevõtte rahanduslike näitajate võrdlusi erinevatel perioodidel. Suhtarvudega on mõtet analüüsida viimast 3-5 aastat. Sel juhul on näha, kas vabaihenduse finantsseis on paranenud või halvenenud. Igat näitajat saab mitmeti mõõta ja arvutada. Mitmed suhtarvud annavad sarnaseid signaale (Ilisson 2004: 65). Arvutatud suhtarvud ei anna meile kuigi palju informatsiooni ettevõtte majandusliku olukorra kohta. Selleks, et tulemusi oleks võimalik mõista ja neile hinnangut anda, tuleb neid võrrelda üldtunnustatud kriteeriumitega või normidega, milleks võivad olla sama

valdkonna keskmised näitajad ja nende alusel kvartiilid ja mediaanid, konkurentide näitajad (Tearu 2005: 17).

Autor toob esile kolm suhtarvude tüüpi, mille analüüsimine, neile hinnangute andmine ja paranduste sisseviimine võib aidata tagada vabaihenduse jätkusuutlikkust.

Varade kasutamise efektiivsuse analüüsi põhjal on võimalik hinnata, kas ja kui efektiivselt kasutab ettevõtte oma varasid müügikäibe genereerimiseks ning samuti hinnata, kas kasu tuleneb konkreetsetl mingilt vara artiklilt või varadelt üldiselt. Suhtarvud arvutatakse välja nii vara kohta tervikuna kui ka vara liikide lõikes (Samas: 22).

Esimene oluline näitaja finantsanalüüsi varade kasutamise efektiivsuse hindamisel on varade käibevälde (*DAH*), mis näitab keskmist varade käibimist päevades. Selle arvutamise valem on järgmine (Kõomägi 2006: 114):

$$(1) \quad DAH = \frac{360}{AT} = \frac{A}{S} * 360,$$

kus S - müügikäive,

A - varad ehk aktiva kokku,

AT - varade käibekordaja.

See suhtarv näitab, mitme päevaga suudavad varad tekitada sama palju käivet, kui on nende väärtus bilansis (Samas: 134). Ettevõtja ootus on, et päevade arv oleks maksimaalselt madal. Üldtunnustatud kriteeriumid varade käibevälte puuduvad. Kui äriühingu puhul võetakse selle suhtarvu leidmisel aluseks kirje „Müügikäive”, siis vabaihenduse puhul võib vastavalt tegevusspektsiifikale võtta aluseks „Tulud kokku”.

Põhivarade käibevälde (*DFAH*) näitab keskmist põhivarade käibimist päevades. Arvutusvalem on järgmine (Samas: 115):

$$(3) \quad DFAH = \frac{360}{FAT} = \frac{FA}{S} * 360,$$

kus FAT - põhivarade tootlus.

FA - põhivarade jääkmaksumus,

S - müügikäive.

Ettevõtja ootus on, et päevade arv oleks maksimaalselt madal. Üldtunnustatud kriteeriumid sellel suhtarvul puuduvad. Vabaühenduse puhul antud suhtarvu arvutamisel võrreldes äriühinguga erisused puuduvad. Kui äriühingu puhul võetakse sellegi suhtarvu leidmisel aluseks kirje „Müügikäive”, siis vabaühenduse puhul võib vastavalt tegevusspektsiifikale võtta aluseks jällegi „Tulud kokku”.

Kolmandana iseloomustatakse debitoorse võlgnevuse käibeväldet (*DSO*) ehk ostjatelt laekumata arvete konversiooniperioodi, näitab keskmist nõuete laekumise aega perioodis. Valem järgmine (Kõomägi 2006: 115):

$$(4) \quad DSO = \frac{360}{ART} = \frac{AR}{S} * 360,$$

kus *ART* - debitoorse võlgnevuse käibekordaja,

S - müügikäive,

AR - debitoorne võlgnevus ehk nõuded ostjate vastu.

Debitoorne võlgnevus tekib siis, kui müüakse kaupu või teenuseid võlgu. (Tearu 2005: 23). Sisuliselt saadakse teada päevade arv, mis kulub keskmiselt müügist raha laekumiseni. Kui tootmisettevõtetel laekuvad arved keskmiselt 30 päeva jooksul, siis kaubandus- ja teenindusettevõtetel on see aeg oluliselt lühem või puudub üldse, kui arveldatakse sularahas (Kõomägi 2006: 115 - 116). Ettevõtja huvi on maksimaalselt väike päevade arv. Sellegi suhtarvu puhul tuleb silmas pidada, mida võtta aluseks müügikäibena.

Ettevõtte varade tähtsaks osaks on varud. Liigsed varud mõjutavad negatiivselt varade kasutamist tervikuna ning avaldavad mõju ka firma maksevõimele (Tearu 2005: 24). Varude käibevälde ehk konversiooniperiood (*DIH*) näitab varude kasutamise efektiivsust. See on leitav järgmise valemi alusel (Samas: 116):

$$(5) \quad DIH = \frac{360}{ITR} = \frac{IRY}{VC} * 360,$$

kus *IRY* - varud,

ITR – varude käibekordaja.

Varude käibevälde ehk konversiooniperiood näitab aega päevades, mis kulub varudest kauba müüginini ehk aega kauba ostmise ja müümise vahel. Ehk mitme päevaga keskmiselt varud vahetuvad. Keskmisest pikem varude käibeperiood näitab, et vabaihendus kas ostab sisse liiga palju toorainet, mida ei jõuta töödelda või ei kulge valmistoodangu müük plaanipäraselt või on tootmisprotsess liiga pikk. Varude käibekordaja ja välte mõistmisel peab täpselt teadma, mis kuulub varude alla. Kui laos on palju materjali või valmistoodangut, siis ei ole laomajandus ja müük efektiivsed (Kõomägi 2006: 116- 117). Autor pöörab tähelepanu, et valemi kohaselt soovitatakse kasutada suhtarvu leidmisel kirjet „kaubad, toore, teenused, materjalid”. Paljudel vabaihendustel puudub aga vastav kirje. Sellisel puhul soovitat autor võtta aluseks „müügikäive” või „tulu kokku”.

Kreditoorse võlgnevuse käibevälde ehk tarnijatele tasumata arvete konversiooniperiood (*DAPO*) näitab keskmist kreditoorse võlgnevuse maksetähtaja perioodi ehk mitme päeva pärast tasub ettevõtte tarnijatele ostetud kauba eest. Seda võib vaadelda ka kui aega päevades, mis jääb materjalide ostu ja müügi vahele. Seda arvutatakse järgneva valemi alusel (Kõomägi 2006: 117-118):

$$(6) \quad DAPO = \frac{360}{APT} = \frac{360}{VC / AP},$$

kus *APT* - kreditoorse võlgnevuse käibekordaja,

AP - võlad tarnijatele,

VC - kaubad, toore, materjal, teenused

Maailmas üldtunnustatud kriteerium näeb optimaalseks maksetähtaja pikkuseks 20-90 päeva. Ettevõtja huvi on vastava päevade arvu kasvatada pigem pikaks. Samas võib liiga pikk periood peletada eemale tarnijad (Samas: 118).

Finantseerimistsükk (*CCC*) näitab päevade arvu, mille jooksul ettevõtte peab otsima täiendavaid rahalisi vahendeid, et finantseerida ettevõtte äritegevuse tsüklit tarnijatele maksimisest raha laekumiseni klientidelt. Kui finantseerimistsükk on negatiivne, siis see tähendab, et ennem laekub raha klientidelt ning alles seejärel makstakse tarnijatele. Mida pikem on raha konversiooniperiood, seda rohkem tuleb teha investeeringuid käibevarade soetamiseks (Samas: 118). Kui ettevõtte raha konversiooniperiood

pikeneb, kuid ettevõtte ei ole piisavalt likviidseid varasid, et finantseerida rahakonversioonitsükli jooksul ettevõtte äritegevust, siis on selle tulemusena oht, et ettevõtte muutub maksujõuetuseks, ehk otsene negatiivne mõju on ka ettevõtte majanduslikule jätkusuutlikkusele (Tammistu 2013: 19). Valem suhtarvu leidmiseks on järgmine (Kõomägi 2006: 118):

$$(7) \quad CCC = DSO + DIH - DAPO.$$

Likviidsuse ja maksevõime on üks olulisemaid analüüse, sest ettevõtete pankrotte põhjustab valdavalt maksevõimetuse. Likviidsus on lühiajaline maksevõime ja maksevõime all mõeldakse pikaajalist arvete tasumise võimet (Samas: 120). Maksevõime analüüsi eesmärk on hinnata ettevõtte maksevõimet. Maksevõime analüüs näitab, kas firmal on küllaldaselt raha ning kiiresti rahaks muudetavat vara oma kohustuste õigeaegseks kustutamiseks. Maksevõime analüüsi tehakse bilansi andmetel. Sealjuures võrreldakse käibevara lühiajaliste kohustustega. Maksevõime näitaja kirjeldab olukorda bilansi koostamise momendil, see tähendab, et selle kuupäeva seisuga, kui bilanss koostati (Tearu 2005: 19).

Üldisteks ettevõtte maksevõimet iseloomustavateks näitajateks on likviidsuse näitajad. Likviidsus iseloomustab ettevõtte võimet muuta ettevõtte varad maksevahenditeks, et tasuda kaupade ja teenuste eest. Kõige likviidsem vara on loomulikult raha ise ja selle ekvivalendid kui maksevahendid. Teiste varade likviidsus sõltub sellest, missuguse ajaga ja kui kergelt suudetakse neid konverteerida ehk muuta sularahaks või siis selle ekvivalentideks (Tšistjakov 1996: 22). Likviidsust planeerides tuleb teada selle seost tulususega. Suur likviidsus vähendab tulusust, samas ei ole likviidsus ja kasumi saamine konkureerivad sihteesmärgid. Kui kasumi saamine on iga ettevõtte järk- järgult saavutatav peaesmärk, siis pideva likviidsuse hoidmine on ettevõtte eksisteerimise vältimatu tingimus, põhieesmärgi, maksimaalse kasumi, saamise eeldus (Kõomägi 2006: 120).

Puhaskäibekapital on maksevõime rahaline näitaja, mis on leitav järgmise valemiga (Tearu 2005: 21):

$$(8) \quad NWC = CA - CL,$$

kus CA - käibevara,

CL - lühiajalised kohustused.

Ettevõtte on likviidne siis, kui puhaskäibekapital on positiivne. Negatiivne tulemus näitab, et pikaajalise kapitali asemel kasutatakse põhivara finantseerimiseks lühiajalist kapitali (Kõomägi 2006: 121 - 122).

Lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja (CR) kajastab ettevõtte võimet katta kreditorite lühiajalised nõuded käibevaraga (Samas: 122). Valem arvutamiseks on järgmine (Peterson, Fabozzi 2006: 104):

$$(9) \quad CR = \frac{CA}{CL},$$

kus CA - käibevara,

CL - lühiajalised kohustused.

Suhtarvu kaudu saab teada, kui palju on käibevara lühiajaliste kohustuste ühe rahaühiku kohta (Kõomägi 2006: 122-123). Lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja peaks olema vähemalt väärtusega 1,0, kuid mida kõrgem on näitaja, seda parem. Kui näitaja on alla 1,0, siis võivad esineda likviidsuse probleemid (Lawrence 2001: 56).

Likviidsuskordaja (QR) näitab, kui suures ulatuses on ettevõtte võimeline maksma lühiajalisi kohustusi käibevara arvelt, aga müümata sealjuures oma varusid. Arvutuskäik on järgmine (Peterson, Fabozzi 2006: 105):

$$(10) \quad QR = \frac{CA - IRY}{CL},$$

kus CA - käibevara,

IRY – varud,

CL - lühiajalised kohustused.

Suhtarvu näitab, kui mitu korda on ettevõtte likviidsed käibevarad suuremad kui lühiajalised kohustused. Antud näitajale on antud samuti üldtunnustatud kriteeriumid (Kuppapally 2008, Männik 2012: 21 kaudu):

- $QR > 1,6$ hea;

- CR= 1,1-1,59- rahuldav;
- CR= 0,91-1,1- nõrk;
- CR<0,9- väga nõrk.

Tegevusspetsiifikast tulenevalt ei ole väiksematel vabaihendustel sageli arvel varusid. Sellisel juhul soovib autor vabaiheduse juhtidel likviidsuskordajale tähelepanu mitte pöörata, sest see annab samasuguse tulemuse nagu lühiajaliste kohustuste kattekordajagi.

Kõige kitsamalt näitab likviidsust kiire maksevalmiduse kordaja (*CAR*) ehk kassareservi määr. See näitab, millise osa lühiajalistest kohustustest on ettevõtte võimeline kohe tasuma. Suhtarv on leitud järgmiselt (Kõomägi 2006: 124):

$$(11) \quad CAR = \frac{M + MS}{CL},$$

kus *M* - raha,

MS - lühiajalised finantsinvesteeringud.

Heaks võib pidada selle arväärtust umbes 0,3 ringis. 0,5 ja rohkem näitab aga ebaotstarbekat rahajuhtimist ettevõttes (Samas: 124).

Ettevõtte maksevõimeanalüüs on väga tihedalt seotud kapitali struktuuriga analüüsiga. Kapitali struktuur annab ülevaate, kui suures ulatuses ja kust pärinevad ettevõtte tegevuseks vajalikud rahasummad. Eelkõige tuleb uurida võõrkapitali intressikandvat osa ja omakapitali. Kapitali struktuuri suhtarvudest näeb, kuidas ettevõtte kasutab vara soetamiseks võõr- ja omakapitali. Maksevõime ja kapitali struktuuri analüüsimiseks oleks oluline arvutada intresside kattekordaja (*TIE*) suhtarv, mis näitab ettevõtte võimet maksta ärikasumi arvelt intressikulusid (Samas: 124). See on leitav valemiga (Temte 2005: 113):

$$(12) \quad TIE = \frac{EBIT}{I},$$

kus *EBIT* - ärikasum,

I - intressid.

See suhtarv näitab, mitu korda ületab kasum intresse. Antud näitaja peaks olema vähemalt 2,5. (Kõomägi 2006: 124).

Võlakordaja (*DR*) näitab, mitu protsenti varadest on võõrvahendite arvelt soetatud-optimaalne on 50% (Tearu 2005: 25). Finantsjuhtimiskirjanduses väidetakse, et võlakordaja võiks olla kuni 70%. Võõrkapitali puudumine või väike osakaal võib anda tunnistust sellest, et ettevõttel puuduvad tulusad projektid tegevuse arendamiseks tulevikus või ei leidu turul sobivaid laenuinstrumente (Kõomägi 2006: 125). Võõrvahendite kasutamine tõstab ettevõtte finantsriski, kuid mõjutab samal ajal positiivselt omakapitali rentaablust ja kapitali keskmist hinda. Valem võlakordaja leidmiseks on (Tearu 2005: 25):

$$(13) \quad DR = \frac{D}{A},$$

kus *D* - koguvõlgnevus.

Autori hinnangul tuleb antud suhtarvude interpreteerimisel jälgida, millest koosnevad kohustused. Vabaühenduse puhul võib bilansist ilmned, et kuigi ühingul on lühiajalised ja pikaajalised kohustused ning suhtarv on leitav, ei ole võimalik selle kaudu saada teada, milline on võõrkapitali osakaal laenude tähenduses. Näiteks ei pruugi vabaühendusel olla laenukohustusi, aga sihtotstarbelised toetused võivad kajastuda lühiajaliste või pikaajaliste kohustuste all. Autor lisab, et kui äriühingu puhul võõrkapitali puudumine võib anda märku sellest, et puuduvad tulusad projektid tegevuse arendamiseks, siis väikesed vabaühendused reeglina teadlikult ei taotle laene, sest muretsetakse laenu teenindamise võimekuse üle, loodetakse üksnes teenitud tulule või toetustele. Sõltuvalt vabaühenduse spetsiifikast ja tulude iseloomust soovib autor vabaühendustel olla võõrkapitali (laenude) osas pigem konservatiivne. Kui aga kohustused moodustavad peamiselt sihtfinantseeringutest, siis on mõistlik püüda suhtarvu maksimeerida.

Finantsvõimenduse rakendamise taset iseloomustab soliiduskordaja (*SO*). Vastupidiselt võlakordajale näitab soliiduskordaja omakapitali osakaalu finantseerimisallikate üldsummas (Samas: 26). Soliiduskordaja näitab kui suures osas on ettevõtte varad

finantseeritud omakapitaliga ehk kui suur on omakapitali osatähtsus kogukapitalist. See on välja arvatav järgmise valemiga (Kõomägi 2006: 126):

$$(14) \quad SO = \frac{E}{A},$$

kus E – omakapital,
 A – varad.

Optimaalseks soliiduskordaja näitajaks võib pidada 50 - 70%.

Ettevõtet peetakse investorite poolt efektiivseks, kui see suudab genereerida vajaliku kasumi, kasutades selleks minimaalselt varade mahtu. See väldib investorite jaoks ka vajadust paigutada ettevõttesse rohkem raha ning võimaldab majandusüksusel suunata üleliigse raha investeringutena uutesse ettevõtmistesse. Järelikult loetakse kaasatud varadelt saadava kasumi näitajat ettevõtte üldise tegevusefektiivsuse taseme määramisel otsustavaks (Bragg 2005: 105- 106).

Autori hinnangul ei tuleks vabäühenduse soliiduskordaja suhtarvu üle tähtsustada. Suhtarvu leidmisel tuleb kasutada omakapitali näitajat, mis kirjeldab seda, kui suures ulatuses on omanikud ettevõttesse raha sisse pannud ja kui palju on ettevõtte kasumit teeninud. Vabäühenduste puhul puuduvad osanikud, kes oma vahenditest ühingusse panustaksid. Äriühingu puhul on võimalik omanikele maksta dividende. Kasumi väljamaksmise võimalus liikmetele mittetulundusühingus puudub. Vabäühenduste bilansis kajastub küll netovara, mis võimaldab välja arvutada soliiduskordajat, kuid interpreteerimisel tuleb silmas pidada, et omaosa on vabäühenduse kui organisatsiooni osa kogukapitalist- ei sisalda omanikele kuuluva vara aspekti.

Rentaablus on kasumi suhe majandusnäitajasse, mille tasuvust uuritakse (Tearu 2005: 27). Rentaabluse analüüs näitab, millised tegurid ning millisel määral mõjutavad ettevõtte kasumi kujunemist (Kõomägi 2006: 126). Autori hinnangul on kasumlikkus äriühingus oluline just omanike kontekstis, kelle huvi on oma rikkuse maksimeerimine. Kuigi vabäühendustel puuduvad omanikud on rentaabluse küsimus oluline organisatsiooni isemajandamise võimekuse ja valdkonna, mida püütakse parandada suhtes. Mida tulusam on vabäühenduse tegevus, seda suuremad on ühingu võimalused kasutada kasumit, mida suunata edasi tegevustesse, mis aitavad maksimaalselt viia ellu

soovitud muutusi valdkonnas, mida parendatakse. Eriti kriitiliselt tuleb vaadata rentabluse maksimeerimisele sotsiaalsetel ettevõtetel, kelle peamine tulu koosneb ettevõtlustulust. Autor põhjendab oma seisukohta sellega, et sotsiaalsed ettevõtted on oma iseloomult väga sarnased äriühingutele. Need on loodud eesmärgiga teenida ettevõtlusest kasumit, et luua kodanikuühiskonda lisandväärtusi. Näiteks mida suurem on Eesti Loomakaitse Seltsi rentablus, seda parem on võimekus investeerida loomakaitselistesse ennetuskampaaniatesse.

Varade rentablus (*ROA*) on puhaskasumi suhe varadesse ja näitab ettevõtte teenitud kasumit iga ettevõtte varadesse paigutatud rahaühiku suhtes. Valem suhtarvu arvutamiseks (Peterson, Fabozzi 2006: 112):

$$(15) \quad ROA = \frac{NI}{A},$$

kus *NI* - puhaskasum.

Sisuliselt saab selle suhtarvu alusel teada, mitu rahaühikut kasumit on saadud igalt varadesse paigutatud rahaühikult. Varade rentablust tuleb maksimeerida. Neil ettevõtetel, kellel ei õnnestu saavutada kõrget varade rentablust, peavad selle kompenseerima kiirema rahade ringkäiguga. Absoluutne varade rentablus peab olema suurem kui 10%, et võiks rentablusega rahul olla (Kõomägi 2006: 127). Autor hindab, et väiksemate vabaühenduste puhul võib rahule jääda ka lihtsalt positiivse rentablusega.

Käiberrentablus (*PM*) ehk tegevustulukus näitab müügikäibe iga rahaühiku tasuvust. See näitab, mitu protsenti müügikäibest jääb ettevõttele kasumiks. Valem (Samas: 128):

$$(16) \quad PM = \frac{NI}{S},$$

kus *NI* - puhaskasum.

Teenindusettevõttel võiks käiberrentablus olla vähemalt 20%.

Omakapitali rentablus (*ROE*) on kõige olulisem rentabluse näitaja omanike seisukohalt. See näitab aktsionäride investeeringute tasuvust ja võimaldab otsustada

ettevõtte juhtimise efektiivsuse üle. Valem omakapitali rentaabluse leidmiseks (Kõomägi 2006: 128- 129):

$$(17) \quad ROE = \frac{NI}{E},$$

kus E - omakapital.

Autor täpsustab, et vabaihenduse puhul tuleb tõlgendada vastavat suhtarvu organisatsiooni ja selle liikmete kontekstis, sest vabaihendusel omanikud puuduvad.

Kui ettevõtte on muutunud maksejõuetuks ja ei suuda võlausaldajate nõudeid püsivalt rahuldada, siis kuulutatakse ettevõttele pankrot (Pankrot ... 2011). USA majandusteadlane Altman on välja pakkunud pankrotikordaja arvutamise valemi, mille abil saab välja tuua ettevõtte finantsseisundit iseloomustava üldise näitaja. Need valemid ei iseloomusta mitte ettevõtte pankrotiohtu, vaid ka ettevõtte finantsseisundit tervikuna (Tearu 2005: 33). Altman leidis, et 94%-l pankrotistunud firmadest oli üks aasta enne pankrotti z alla 2,7. Valem pankrotiohu arvutamiseks on järgmine (Aruste 2006: 48).

$$(19) \quad z = 6,56 * \frac{NWC}{A} + 3,26 * \frac{RE}{A} + 6,72 * \frac{EBIT}{A} + 1,05 \frac{E}{D},$$

kus RE – säilitatud tulu.

Tulemust on võimalik interpreteerida järgmiste kriteeriumide alusel (Tearu 2005: 34):

- $Z > 2,6$ s.t finantsseisukord on hea,
- $1,1 < Z < 2,6$ s.t finantsseisukord on ebastabiilne,
- $Z < 1,1$ s.t pankrotioht.

Kuigi pankroti analüüs on hea meetod hindamaks pankrotistumise ohtu, on tõhusam viis selle ennetamiseks järjepidev finantsolukorra hindamine finantssuhtarvude alusel ning esilekerkivate kitsaskohtade likvideerimine.

2. VARJUPAIKADE MTÜ MAJANDUSTULEMUSTE ANALÜÜS

2.1. Varjupaikade MTÜ kui avaliku teenuse osutaja

Varjupaikade mittetulundusühing (edaspidi Varjupaikade MTÜ) asutati 2007. aasta alguses. Ühingu aadress on Raba 32, Pärnu linn. Vabaühendus, mis sai alguse vabatahtlikust liikumisest, on tänaseks loonud Eestisse viis kodutute loomade varjupaika asukohaga Viljandis, Pärnus, Rakveres, Võrumaal ning Valgas. 2012. aastal liitus organisatsiooniga juba olemasolev vabatahtlik ühendus „Pesaleidja” (Varjupaikade MTÜ majandusaasta ... 2012: 3). Varjupaikade MTÜ kuulub Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (EMTAK) kohaselt keskkonna- ja looduskaitseühendused valdkonda.

Varjupaikade MTÜ juhatusse kuuluvad Birjo Piiraja, Merike Torm ja Triinu Priks. Aastal 2012 töötab organisatsioonis 16 töötajat (Samas: 3). Lisaks lepingulistele töötajatele lülitab ühing oma tegevusse vabatahtlikke, kelle roll on loomadega jalutada, nende eest täiendavalt hoolitseda, koolitada ning panustada õpilaste koolitustegevusse.

Varjupaikade MTÜ juhatuse esimehe Triinu Priks suulise teate kohaselt on ühingu eesmärk aidata kaduma läinud loomad koju tagasi, leida hüljatud ja omanikuta loomadele uued kodud ning osutada abi väärkoheldud loomadele. Ühtlasi peab vabaühendus oluliseks ülesandeks teavitada inimesi loomade steriliseerimise/kastreerimise ja märgistamise tähtsusest, koerte koolitamise olulisusest, loomade vastutustundlikust ning heaperemehelikust pidamisest ning soovimatute lemmikloomade arvukusest.

Varjupaikade MTÜ pakub Eesti kohalikele omavalitsustele hulkuvate loomade püüdmise ja varjupaigapidamise teenust. 2012. aasta seisuga oli ühingul 95 koostööpartnerit. Koostöö omavalitsustega toimub peamiselt riigihankelepingute ja tavakoostöölepingute alusel. Ühingu tulud moodustavad kohalike omavalitsuste poolt laekuvatest teenusepõhistest tuludest, eraisiku poolsetest annetustest ning erinevate ühingu töötajate poolt välja töötatud toodete- teenuste (raamatute antikvariaat, logotooted, kalendrid, kontoritarbed jt) müügist (Varjupaikade MTÜ majandusaasta ... 2012: 8).

Ühingu on pälvinud eduka tegevuse eest mitmeid tunnustusi, näiteks 2008. aastal premeerisid Pärnumaa Omavalitsuste Liit, Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus ning Pärnu Maavalitsus organisatsiooni kui Pärnumaa parimat kodanikeühendust (Karin Konts suulise teate alusel) ning Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves on tunnustanud ühingut vabatahtliku tegevuse eest Virumaa varjupaiga rajamisel (President Ilves ... 2008).

Autori hinnangul on tegemist avalikku teenust osutava ühinguga, mis on heaks eeskujuks paljudele teistele vabäühendustele. Organisatsioon on tõestanud, et selge eesmärgipüstitus vabatahtliku liikumise algatamisel, sihipärane tegevus vabäühenduse loomisel ning püüe majanduslikule iseseisvusele põhitegevuse teostamisel võib olla baasiks sotsiaalse ettevõtluse tekkeks. Varjupaikade MTÜ ei klassifitseeri end kui juriidilist isikut sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas, vaid näeb end avalikku teenust osutava vabäühendusena. Organisatsiooni 2012. aasta raamatupidamise dokumentatsioon kinnitab, et finantsilise vastutuse maht (tulud 354 205 eurot) iseloomustab pidevat kasvtrendi. Ühingu eestvedajad on vastavalt annetajate, sponsorite, ühingu liikmete, omavalitsusjuhtide ja koostööpartnerite ootustele kohustunud olemasolevat ressursi ratsionaalselt kasutama, et tagada jätkusuutlikkus valdkonna edendaja ning teenusepakujana. Parima tulemuse mõistlikkuse printsiibi tagamiseks organisatsiooni majandamisel annab majandustulemuste analüüs, millest autor ananb ülevaate järgnevates alapeatükkides.

2.2. Varjupaikade MTÜ horisontaal- ja vertikaalanalüüs

Vabaihenduse varade, netovara, kohustuste dünaamika analüüsimiseks ning erinevate perioodide tulude ja kulude kõikumiste, samuti viimaste muutumiste olulisuse hindamiseks ajas on autor koostanud horisontaal- ja vertikaalanalüüsid. Nimetatud analüüsid on rakendatud Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruannete- bilanss, tulemiaruanne põhjal (lisad 1, 2). Analüüsitud on aastaid 2010 - 2012.

Selgitamaks välja, millised on periooditi aset leidvad muudatused bilansikirjete jääkides 31.12. seisuga, võrdleb autor 2011. ning 2012. aasta rahalisi ja protsentuaalseid muutusi baasaastaga. Bilansi- tulemiaruanne horisontaalanalüüsi baasaasta on 2010 ning vastavad jäägid on võrdsustatud 100%-ga (lisa 3). Bilansi vertikaalanalüüsiga analüüsib autor bilansikirjete suhet bilansimahtu ning tulemiaruanne vertikaalanalüüsiga kirjete suhet tuludesse. Vastavad kirjed on võrdsustatud 100%-ga.

Bilansi horisontaalanalüüsis käibevara mahtude muutustest võib esile tuua rahaliste näitajate languse 31.12.2011 ning taas tõusu 31.12.2012 seisuga. Vabaihenduse käibevara jääk, mis 31.12.2012 on 30 600 eurot, moodustab 77% baasaastast. Märkimisväärne muudatus on toimunud raha kirjel. Kui baasaasta 31.12. seisuga oli ettevõtte raha 12 137 eurot, siis 31.12.2012 seisuga 20 005 eurot, mis moodustavad 65 protsendipunkti baasaastast. Nähtub, et nõuete ja ettemaksete kirje teeb läbi languse ja seejärel taas tõusu. Vastava kirje moodustavad nõuded ostjate vastu. Kuna hankelepingu tasud on aastast aastasse suurenenud ning kasvanud on ka sissetulevate loomade arv, järeldab autor, et 86% protsendipunktiline langus on positiivse iseloomuga, tähendades seda, et raha sissenõudmisel aastalõpu seisuga on tehtud tõhusamat tööd. Materiaalne põhivara on 31.12.2011 seisuga kasvanud ning majandusaasta aruandest (2011) on näha, et see tuleneb sellest, et investeeritud on loomade pidamiseks mõeldud ehitistesse. 31.12.2012 seisuga aga materiaalne põhivara taas languses (68 523 eurot). Investeeritud on küll loomade püüdmiseks kasutatavatesse transpordivahenditesse ning masinatesse ja seadmetesse, kuid olemasolevate objektide amortisatsioonikulu on suur. 31.12.2010 seisuga on arvele võetud kinnisvarainvesteeringu all kinnisvaraobjekt ehk ühingule pärandatud korter (25 565 eurot), mis samas ulatsues kajastatakse ka kohustusena. Kuna järgnevatel aastatel aasta lõpu seisuga kinnisvarainvesteeringud puuduvad, siis tekitab see varades 24 protsendipunktilise muutuse 2011 aasta lõpu seisuga.

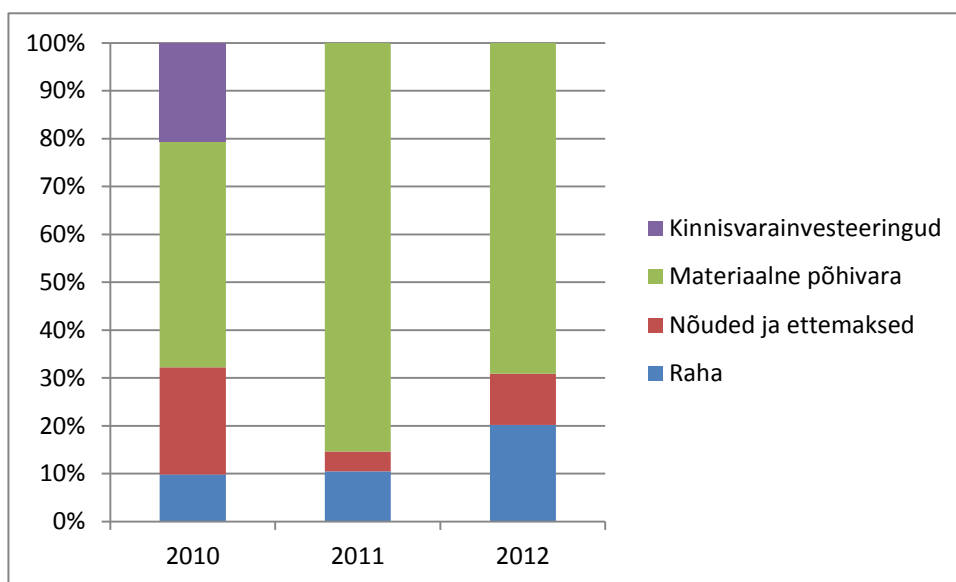
Lühiajalised laenukohustused 31.12.2010 seisuga on 46 830 eurot. Ilmneb langustrend läbi kolme aasta. 31.12.2012 seisuga moodustavad lühiajalised kohustused baasaastast 94%, mis tuleneb sellest, et võlad ja ettemaksed kirje on teinud märkimisväärse kahanemise tulenevalt suures ulatuses maksuvõlgade elimineerimise 31.12.2012 seisuga. Vabaihenduse lühiajalised laenukohustused näitavad läbi kolme aasta langustrendi. Tasutud on laenu Eesti Loomakaitse Seltsile. Autor ei ole arvutanud välja lühiajalisi sihtotstarbelisi tasusi, annetuste ja toetuste muutusi, kuna 31.12.2010 ja 31.12.2011 seisuga neid organisatsioonil ei olnud. Pikaajalised laenud organisatsioonil puuduvad. 2010. Aasta lõpu seisuga on Varjupaikade MTÜ-l pikaajalisi sihtotstarbelisi toetusi arvel 34 264 euro väärtuses. Järgneval kahel aastal need puuduvad.

Aruandeaasta tulem moodustab 24% ning 31% baasaastast vastavalt 31.12.2011 ja 31.12.2012 seisuga. Langus teisel (2011) analüüsitaval aastal tuleneb sellest, et tulud vähenesid ning kulud suurenesid. Aastal 2012 laekus organisatsioonile rohkem annetusi, toetusi ning teeniti enam tulu ettevõtlusest, mis aitas kaasa aruandeaasta tulemi kasvule, kuid mitmesuguste tegevuskulude suurenemisest tulenevalt moodustab aruandeaasta tulem 31% baasaastast.

Tulemiaruaande horisontaalanalüüsist (lisa 4) ilmneb, et toetused ja annetused 2011. aastal kahanevad 2 protsendipunkti ning 2012. aastal on kasvanud võrreldes baasaastaga. 2012. aastal pöörati rohkem tähelepanu annetuskastide kasutamisele, mis on end õigustanud. Tööjõukulud on suurenenud 2012. aastal 15 protsendipunkti võrreldes baasaastaga ning 2012. aastal 4 protsendipunkti kahanenud. Palgatase on jäänud läbi aastate samaks, muutused tulenevad sellest, et 2010. aastal oli ühingu tööl 18 inimest, järgmisel lisandus kaks töötajat ning aastal 2012 oli personali hulk langenud 16-le. Mitmesugused tegevuskulud on oluliselt kasvanud 2012. aastal. Muutus on 43 protsendipunkiline. Selle põhjustajaks on elektrienergia kulu suurenemine ning ka loomade ravikulude kasvamine.

Bilansi vertikaalanalüüsist (lisa 5) selgub, et raha osakaal 31.12.2010 seisuga on 10% koguvarest, mis järgneval kahel aastal ka suureneb. Osakaalu kasvav trend läbi kolme aasta on iseenesest positiivne, kuna väikese raha osakaaluga võib vabaihendusel tekkida probleeme oma lühiajaliste kohustuste täitmisega. Ostjatele suunatud nõuete osakaal varadest on 31.12.2010 seisuga 22% varadest. Autori hinnangul võiks see

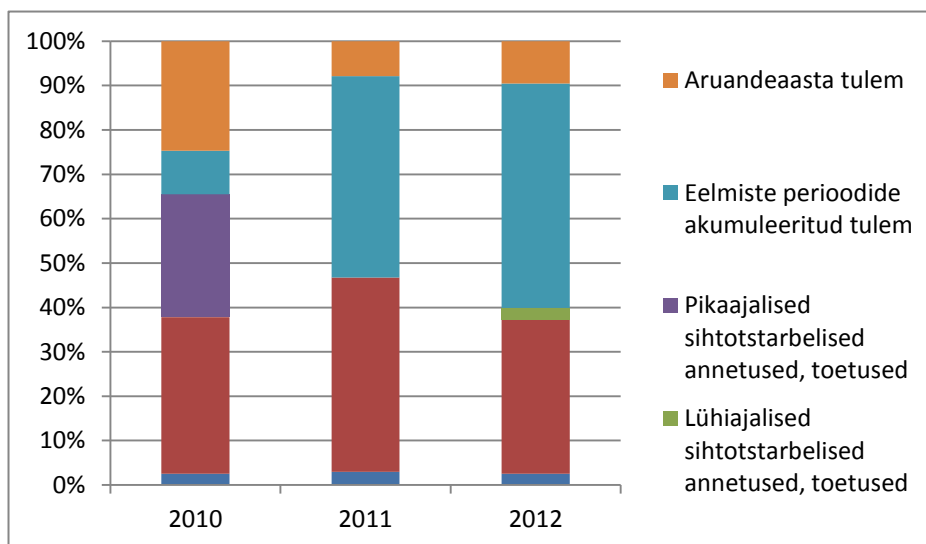
osakaal olla väiksem, kuna tegemist on rahaga, mida Varjupaikade MTÜ ei saa kasutada. Teise aasta osakaal varadest on 5 korda väiksem kui eelmisel aastal ning selle põhjuseks on kindlasti müügitulu kahanemine. 31.12.2012 seisuga on suhestumine varadesse paranenud (11%), sealjuures on ka müügitulu taas kasvanud. Jooniselt 5 selgub, et aktivakirjetest on suurim osakaal kõikidel analüüsitavatel aastatel materiaalsel põhivaral, mis moodustab 31.12.2011 seisuga 47% kogu ettevõtte varadest. 2011. aasta lõpu seisuga on materiaalsel põhivara osakaal varadest 85%. 31.12.2012 seisuga toimub osakaalu langus, jäädes siiski suuremaks, kui esimesel vaadeldaval aastal. See on autori hinnangul mõistetu, kuna Varjupaikade MTÜ teenuste tasud ehk toetused kohalikele omavalitsustele laekuvad loomade püüdmise ja hoiustamise pealt, mis tähendab, et suurem pindade arv võimaldab vastu võtta rohkem loomi.

Joonis 5. Kirjete osakaal Varjupaikade MTÜ bilansi aktivas, protsentides. Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori koostatud.

Passivakirjetes on 31.10.2010 seisuga väikseim osakaal lühiajalistel laenukohustustel. Need moodustavad 3% kohustustest ja netovarast. Läbi kolme aasta antud osakaal ei muutu. Võlad ja ettemaksed moodustavad 31.12.2010 seisuga 35% passivast. Nimetatud kirje sisaldab endas võlad tarnijatele, maksuvõlad ja võlad töövõtjatele kontosid. Ilmneb, et võlad tarnijatele on suurenenud võrreldes eelmise aastaga, mida autor peab antud kirje kontekstis positiivseks. Kui võlad ja ettemakse kirje suureneb tänu võlgnevustele tarnijatele, siis on vabariiklikul rohkem võõrast ja odavat raha, mida

kasutada. Lühiajalised sihtotstarbelised annetused ja toetused on sihtfinantseeringud põhivara soetuseks, mis realiseeritakse 12 kuu jooksul. Jooniselt 6 selgub, et 31.12.2012 seisuga moodustab see 2% passivast- eelnevatel aastatel sihtfinantseeringud puudusid.

Joonis 6. Kirjete osakaal Varjupaikade MTÜ bilansi passivast protsentides. Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaruanded aastatel 2010 – 2012; autori koostatud.

Tulemiaruaande vertikaalanalüüsist (lisa 6) selgub, et 2010. ja 2011. aastal moodustas suurima osakaalu tuludest tööjõukulu (vastavalt 45% ja 53%) ning 2012. aastal mitmesugused tegevuskulud. Tööjõukulu osakaal suurenemine ja seejärel vähenemine 2012. aastal tulenes sellest, et töötajate arv kahe aasta vältel on vastavalt 1 töötaja võrra suurenenud ning seejärel 2 palgatöölise mahu vähenenud. Varjupaiga personali töö on emotsionaalselt raske ning stressi tekitav, mistõttu on töötajate premeerimine vajalik. Kuna Varjupaikade MTÜ töötajad- loomade hooldajad ja püüdjad- tagavad loomade heaolu varjupaigaperioodi vältel, siis on äärmiselt oluline, et töötajate arv varjupaiga kohta oleks püsiv. Vähenev töötajate ressurss ei võimalda tagada normaaltööajaga Varjupaikade MTÜ kvaliteedistandardis püstitatud nõudeid. Mitmesuguste tegevuskulude osakaalu suurenemine on põhjendatav sellega, et kuna organisatsioon on omavalitsustele pakkunud loomade püüdmise ja hoiustamise teenust suuremas mahu, kui eelmistel aastatel, siis seetõttu on kasvanud ravikulude maht.

2.3. Varjupaikade MTÜ suhtarvude analüüs

Varjupaikade MTÜ varade kasutamise efektiivsuse, likviidsuse, maksevõime ja kapitalistruktuuri hindamiseks arvutab autor 2010 – 2012 aasta raamatupidamise dokumentatsiooni alusel välja erinevad suhtarvud, mis aitavad hinnata vabaiühenduse tegevuse finantsilist ratsionaalsust ning seeläbi jätkusuutlikkust. Tulemusi võrreldakse üldtunnustatud kriteeriumitega, Eesti Statistikaameti muud teenindavad tegevused valdkonnas tegutsevate organisatsioonide asendikeskmistega. Saamaks adekvaatsemat võrdlust, kõrvutab autor tulemused ka Harju maakonnas tegutseva MTÜ Loomade Hoiupaiga (edaspidi Tallinna varjupaik) ning Tartu maakonnas teenust osutava MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (edaspidi Tartu varjupaik) majandustulemustega. Mõlemad ühingud on sisulisest kui spetsiifilisest aspektist sarnased Varjupaikade MTÜ-ga.

2.3.1. Varjupaikade MTÜ varade kasutamise efektiivsuse analüüs

Igal vabaiühendusel on reeglina varasid, mida oma eesmärkide saavutamiseks või toodete ja teenuste realiseerimisel kasutatakse. Efektiivsuse analüüsiga hinnatakse, kui hästi või halvasti ühing oma varasid kasutab.

Esimese suhtarvuna leitakse varade käibevälde (*DAH*). Esimesel (2010) aastal tekitab Varjupaikade MTÜ üks varadesse investeeritud euro ühe käibeeuro 139 päevaga (Tabel 2). Kolme vaadeldava aasta vältel esineb langustendents, mida autor peab heaks näitajaks, kuna vabaiühenduse huvi peaks olema, et üks varasse investeeritud euro tekitaks võimalikult kiiresti ühe käibeeuro ehk mida väiksem päevade arv, seda kiiremini varad suudavad raha (müügitulu) teenida. Tulemiaruandest ilmneb, et 2011. aastal müügitulu langeb, sealjuures bilanss kinnitab, et ka varad, mistõttu varadel on müügitulu teenimiseks kulunud vähem päevi (108). Aastal 2012 on müügitulu ja varad kasvanud, kuid viimane on suurenenud müügitulust rohkem kui eelnevatel perioodidel. Kuna 2012. aasta varade käibevälte näitaja on kahanenud 101 päeva peale, siis hindab autor, et investeringud varadesse on ära tasunud. Varade käibevälte üldtunnustatud kriteerium puudub, kuid võrreldes Eesti Statistikaameti muud teenindavad tegevused valdkonnas tegutsevate organisatsioonide asendikeskmistega asub Varjupaikade MTÜ 2010. aastal mediaani ja esimese kvartiili vahel (lisa 9, 10, 11), mis tähendab, et organisatsioon kasutab oma varasid pigem hästi. Samal ajal konkureerivad varjupaigad

positsioneerivad oma näitajatega sel aastal üle esimese kvartiili, mis on suurepärane tulemus. 2011. ja 2012. aastal näitajad muutuvad ning kui Varjupaikade MTÜ jääb oma tulemusega samale kohale, siis Tartu ja Tallinna varjupaigad langevad mediaani ja esimese kvartiili vahele. Seega on võimalik öelda, et 2011. ja 2012. aastal on Varjupaikade MTÜ varad teeninud kiiremini tulu, kui teistel varjupaikadel, samas tuleks jätkata püüdlemist paremate tulemuste suunas. Kokkuvõtlikul peab autor vastava suhtarvu näitajaid heaks.

Tabel 2. Varjupaikade MTÜ varade kasutamise efektiivsuse suhtarvud

Suhtarv	2010	2011	2012
Varade käibevälde (DAH) , päev	139	108	101
Põhivarade käibevälde (DFAH) , päev	66	92	70
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DSO), päev	31	4	9
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DAPO), päev	18	12	10
Ettevõtte finantseerimistsükkel (CCC), päev	13	-7	1

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Järgmisena leiab autor põhivarade käibevälte (*DFAH*). Arvutuste kohaselt kulub Varjupaikade MTÜ-l 2010. aastal 66 päeva ehk kaks kuud (Tabel 2), enne kui üks materiaalse põhivara all olev euro annab ühe müügikäibe euro. Teisel (2011) aastal põhivara kasutamise efektiivsus langeb, sest põhivarade tootlus langeb, mis tuleneb sellest, et materiaalne põhivara kasvab ning müügikäive sealjuures kahaneb. Aastaks 2012. saavutab organisatsioon näitaja languse esimese aasta tasemele (70 päeva), sest müügitulu kasvas ja materiaalne põhivara kahanes. Põhivarade käibevälte üldtunnustatud kriteerium puudub, kuid organisatsioon peaks selle suhtarvu mõtestama lahti selliselt, et mida madalam on päevade arv, seda parem. Võrreldes Eesti Statistikaameti asendikeskmistega asub Varjupaikade MTÜ esimesel (2010) aastal mediaani ja esimese kvartiili vahele, kuid järgnevate aastate näitajad asetavad Varjupaikade MTÜ mediaani ja kolmanda kvartiili vahele (lisa 9,10, 11). Viimast tulemust võib pidada keskpäraseks. Tallinna ja Tartu varjupaiga näitajad teisel aastal püsivad esimeses kvartiilis, mis on väga hea. Teisel aastal säilivad teiste varjupaikade head tulemused. Autor peab tulemust keskpäraseks.

Varjupaikade MTÜ debitoorse võlgnevuse käibevälde (*DSO*) on 2010. aastal 31 päeva (Tabel 2). See tähendab, et kliendid tasuvad organisatsioonile 31 päevaga, mis autori hinnangul ei ole hea tulemus. Sektoriti on üldtunnustatud kriteeriumid erinevad, kuid kaubandus- ja teenindusettevõtetel võiks see aeg puududa üldse või olla kuni 15 päeva. Aastal 2011 saavutatakse väga hea tulemus 4 päeva näol, kuid viimaseks vaadeldavaks aastaks langeb see 9-le päevale, mida võib pidada heaks tulemuseks. Teise aasta suur langus tuleneb sellest, et kuigi müügitulu langes, kahanesid oluliselt rohkem nõuded ja ettemaksed, mis kasvatasid debitoorse võlgnevuse käibesageduse kordajat sedavõrd, et see kahandas omakorda märkimisväärselt päevade arvu, mille vältel kliendid Varjupaikade MTÜ-le tasuvad. Eesti Statistikaameti asendikeskmistest ilmneb 2011. aastal langus ja 2012. aastal taas näitaja tõus (lisa 9, 10, 11). Ka Varjupaikade MTÜ tulemused näitavad sama languse ja tõusu tendentsi. Aastal 2010 asub Varjupaikade MTÜ ühes Tallinna varjupaigaga kolmanda kvartiili ja mediaani vahel, samas kui Tartu varjupaiga näitaja on üle esimese kvartiili. 2011. ja 2012. aastal kuuluvad kõik kolm varjupaika 25% kõige edukamate debitoorse võlgnevuse käibevältega ühingute hulka muud teenindavad tegevused valdkonnas. Kuigi üldtunnustatud kriteeriumi järgi on tulemus ühel aastal pigem halb, siis autor võtab arvesse Statistikaameti asendikeskmisi ja konkurentide tulemusi ning hindab kokkuvõtvalt näitajaid heaks.

Varude käibevälde (*DIH*) näitab, mitu päeva kulub enne, kui soetatud varud maha müüakse. Ühingu huvi peaks olema varud võimalikult kiiresti ära müüa, et raha ei oleks varude all kinni. Varjupaikade MTÜ varude konversiooniperioodi ei ole 2010., 2011. ja 2012. aastal võimalik leida, kuna bilansi kohaselt varud puudusid. Organisatsioonidel, kellel on suur varude maht, siis soovitab autor teha toodetele, teenustele reklaami ja seeläbi varud kiiremini realiseerida.

Varjupaikade MTÜ kreditoorse võlgnevuse käibevälde (*DAPO*) arvutamisel on soovituslik võtta aluseks kirje „kaubad, toore, materjal, teenused”. Kuna Varjupaikade MTÜ tulemiaruanes selline kirje puudub, siis võtab autor aluseks „kokku tulud” kirje ning jagab selle läbi „võlad tarnijatele” kirjega. Kreditoorse võlgnevuse käibevälde näitab läbi kolme aasta selget langustrendi. Kui 2010. aastal oli näitaja 18, siis 2012. aastal juba 12 päeva (lisa 9, 10, 11). See tähendab, et vabaihendus tasub oma tarnijatele 2012. aastal 10 päevaga ehk ühingu antud maksetähtaeg on 10 päeva. Üldtunnustatud kriteeriumi alusel on hea vahemik 20 - 90 päeva, mille alusel võib tulemust hinnata

pigem halvaks. Näitaja võiks kahanemise asemel kasvada. Suhtarv asub 2010., 2011. aastal võrreldes Eesti Statistikaameti andmetega esimese kvartiili ja mediaani vahel, mis on rahuldav tulemus. Kolmandal aastal ollakse mediaani ja kolmanda kvartiili vahel, mis on juba hea tulemus. Kokkuvõtvalt hindab autor, et vabaühendus kiirustab liialt arvete tasumisega.

Vabaühenduse finantseerimistsükkel (*CCC*) on esimesel (2010) ja kolmandal vaadeldaval aastal positiivsed, teisel negatiivne (Tabel 2). Teisel aastal tähendab see seda, et enne laekub raha kliendilt ning alles seejärel makstakse tarnijatele. See on väga hea tulemus. Varjupaikade MTÜ 2010. aasta vastav näitaja on 13 päeva. See tähendab, pärast seda, kui vabaühendus on tasunud tarnijale, kulub 13 päeva, kuni klient tasub. Teisel vaadeldaval aastal näitaja paraneb, mille põhjustab debitoorse võlgnevuse käibesageduse suurenemine. Kolmandal aastal toimub küll langus, kuid näitaja jääb paremaks kui 2010. aastal. Võrreldes Eesti Statistikaameti asendikeskmistega asub ühing koos Tallinna loomade varjupaigaga mediaani ja kolmanda kvartiili vahel, mis on rahuldav tulemus. Teisel aastal on Tallinna ja Tartu varjupaiga näitajad sarnaselt Varjupaikade MTÜ-le negatiivsed ning kuulutakse üle esimese kvartiili, mis on väga hea tulemus (lisa 10, 11, 12). Juba kolmandal aastal on aga kõik näitajad positiivsed ning jäävad esimese kvartiili ja mediaani vahele. Autor hindab Varjupaikade MTÜ finantseerimistsüklit kokkuvõttes heaks.

2.3.2. Varjupaikade MTÜ likviidsuse, maksevõime ja kapitalistruktuuri analüüs

Likviidsus ja hea maksevõime aitavad vabaühendusel vältida pankrotistumist.

Varjupaikade MTÜ puhaskäibekapital (*NWC*) on läbi kolme aasta miinuses, mis näitab teooria kohaselt likviidsuse puudumist. Selle järgi hindab autor tulemust halvaks. Organisatsiooni 2010. aasta puhaskäibekapital oli -6 920 eurot, mis näitab, et sel aastal oli käibevara 6 920 euro võrra lühiajalistest kohustustest väiksem (Tabel 3). Teisel vaadeldaval aastal kasvas miinus veelgi, küündides 30 176 euroni. Kolmandal aastal kahaneb miinus, jäädes siiski esimese aasta näitajast suuremaks. Autor järeldab, et vabaühendus kasutab lühiajalist kapitali põhivara soetamiseks. 2011. aasta märkimisväärne miinuse kasv tuleneb sellest, et kuigi lühiajalised kohustused

kahanevad, langeb ka kolmekordselt käibevara. Tallinna varjupaik võrreldes Varjupaikade MTÜ-ga on puhaskäibekapitali osas veel halvemas seisus- 2012. aasta näitaja kasvab -129 855 euron (lisa 8). Seevastu Tartu varjupaik on positiivses kasvutrendis, suurendades oma likviidsust (lisa 7). Antud suhtarvu ei ole võimalik võrrelda Eesti Statistikaameti asendikeskmistega.

Tabel 3. Varjupaikade MTÜ likviidsuse ja maksevõime suhtarvud

Suhtarv	2010	2011	2012
Puhaskäibekapital (NWC), euro	-6 920	-30 176	-8 918
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (CR), korda	0,85	0,31	0,77
Kiire maksevalmiduse kordaja (CAR), korda	0,26	0,23	0,51
Võlakordaja (DR), korda	0,66	0,47	0,40
Soliidsuskordaja (SO), korda	0,34	0,53	0,60

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Varjupaikade MTÜ 2010. aasta lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja (*CR*) on 0,85 (Tabel 3). See tähendab, et käibevara on 0,85 korda väiksem lühiajalistest kohustustest. Nimetatud näitaja on alla 1,1, mis üldtunnustatud kriteeriumi kohaselt on nõrk näitaja. See iseloomustab taas likviidsuse probleeme. Tulemus ei parane ka järgnevatel aastatel. 2011. aasta näitaja suure languse põhjustab käibevarade ja võlgnevuse osakaalu vähenemine. Tallinna varjupaiga käibevara on sarnaselt Varjupaikade MTÜ-ga samuti väiksem lühiajalistest kohustustest sellises ulatuses, mis klassifitseerib organisatsiooni näitaja nõrkade hulka läbi kolme aasta. Tartu varjupaik seevastu on oma viimase kahe aasta (2011 – 2012) näitajatega üldtunnustatud kriteeriumi alusel hea lühiajaliste võlgnevuste kattekordajaga (lisa 7). Eesti Statistikaameti asendikeskmistega võrreldes ki osutub positsioon heaks (lisa 9,10,11).

Likviidsuskordaja (*QR*) on kitsam käsitus lühiajaliste võlgnevuste kattekordajast. Kuna aga Varjupaikade MTÜ-l puuduvad varud, siis autor suhtarvu ei leia, sest tulemus tuleb sama, mis lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja puhul.

Organisatsiooni kõige likviidsemad käibevarad ehk raha on 2010. aastal 0,26 korda suurem kui lühiajalised kohustused, mis tähendab, et 26% lühiajalistest kohustustest on võimalik rahaga kohe tasuda ilma varusid ja debitoorset võlgnevust müümata (Tabel 3).

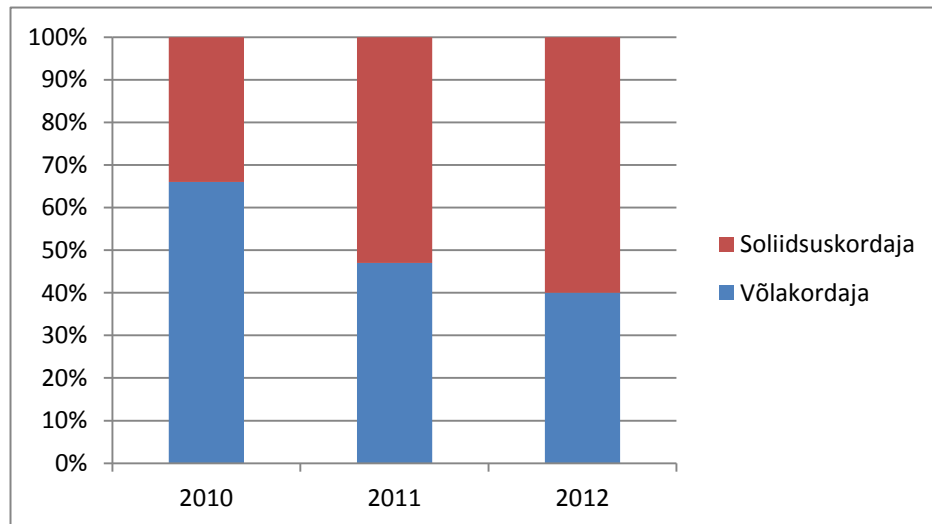
See on hea tulemus. 2012. aastal toimub kiire maksevalmiduse kordaja (*CAR*) näitajal tõus, kahekordistades (0,51) esimese ja teise aasta tulemust. Kolmandal aastal on tulemus üldtunnustatud kriteeriumi kohaselt piiri peal, mis tähendab, et raha juhtimine on muutumas ebaefektiivseks. Suurenemine sai toimuda selle arvelt, et organisatsioonil on 2012. aastal poole võrra rohkem raha, millega võlgnevusi tasuda. Üldtunnustatud kriteeriumit silmas pidades võib nimetada tulemusi rahuldavaks. Eesti Statistikaameti asendikeskmistega suhtarvu võrrelda ei ole võimalik. Tartu varjupaiga rahajuhtimist peab autor väga ebaotstarbekaks (lisa 7). Läbi kolme aasta on suhtarvu näitajad liiga kõrged. Tallinna varjupaigas on seevastu esimesel (2010) aastal 26%, teisel 71% ja kolmandal 19% lühiajalistest kohustustest koheselt rahaga tasutavad.

Puhaskäibekapitali kohaselt puudub Varjupaikade MTÜ-l likviidsus, kuid kuna kiire maksevalmiduse kordaja näitab teistest likviidsuse näitajatest paremaid tulemusi, siis ei tähtsusta autor puhaskäibekapitali negatiivset tulemust üle ning hindab kokkuvõtvalt likviidsust nõrgaks.

Maksevõime ja kapitali struktuuri analüüsimiseks oleks oluline arvutada intresside kattekordaja (*TIE*) suhtarv, mis näitab ettevõtte võimet maksta tegevustulemi arvelt intressikulusid. Kuna aga Varjupaikade MTÜ-l puuduvad intressid, siis ei ole võimalik vastavat suhtarvu leida. Tartu varjupaiga kolme aasta vastava suhtarvu näitajad kordades üle üldtunnustatud kriteeriumi, milleks on 2,5 (lisa 8). Sama olukord on ka Tallinna varjupaigaga (lisa 7).

Varjupaikade MTÜ võlakordaja (*DR*) 2010. aastal oli 0,66 ehk 66% varadest finantseeritakse võõrkapitaliga. See on üldtunnustatud kriteeriumi kohaselt maksimumi lähedane. Läbi kolme aasta näitab suhtarv langustrendi, jõudes 2012. aastaks 40%-ni, mis on rahuldav näitaja. Langus toimub selle arvelt, et nii kogukohustused kui koguvaramad vähenevad proportsionaalselt. Aastal 2012 kogukohustused küll kahanevad, kuid koguvaramade maht suureneb. Antud suhtarvu tõlgendamisel on oluline silmas pidada tegevusspetsiifikat ning seda, kas kohustusi saab vaadelda võlgadena (laenudena ja võlgnevustena töötajatele, tarnijatele) või koosnevad kirjed peamiselt sihtfinantseeringutest. Seetõttu ei ole see autori arvates kõige parem suhtarv mittetulundusühingu hindamiseks, kuid autor peab siiski oluliseks selle esile tuua, kuna vabäiendusi on väga erinevate taustadega. Võrreldes Tallinna varjupaigaga on näitajad

läbi kolme aasta head, sest nende võõrkapitali osa varade finantseerimisel on märgatavalt suurem (lisa 8). Tartu võlakordaja tulemused on sarnased Varjupaikade MTÜ tulemustega.

Joonis 7. Varjupaikade MTÜ võla- ja soliiduskordajad aastatel 2010 - 2012 protsentides. Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; (autori koostatud).

Soliidsuskordaja (*SO*) näitab, et 2010. aastal on 34% varadest finantseeritud netovaraga (Joonis 7). See tähendab, et tulemus on rahuldav. Järgmised kaks aastat näitavad kasvutrendi ning 2012. aastaks on täitnud soliiduskordaja näitaja hea tulemuse normi (60%). See tähendab, et vabäühenduse maksevõimelisus aastatel 2011 – 2012 on kapitali struktuuri järgi hea, kuna enamuse moodustab võõrkapital. Siinkohal tuleb sarnaselt võlakordaja suhtarvule pöörata tähelepanu sellele, et nimetatud suhtarv ei ole kõige parem andmaks hinnangut mittetulundusühingule. Äriettevõttes käsitletakse selles suhtarvus osanike panust, kuid vabäühendustes osanikud teatavasti puuduvad. Samas aga moodustub bilansis siiski netovara ning positiivset tulemit, mida organisatsioon teenib saab ühing oma eesmärkide saavutamiseks edaspidi omafinantseeringuna kasutada. Tulenevalt sellest, et nimetatud suhtarv ei ole oma sisult kõige sobilikum mittetulundusühingu hindamiseks, ei võrdle autor tulemust Eesti Statistikaameti asendkeskmistega. Tallinna varjupaigast ilmneb, et tegevuses kasutatakse liiga palju võõrkapitali, mis võib tekitada makseraskusi.

Autori hinnangul on Varjupaikade MTÜ likviidsus ja maksevõime pigem kehv.

2.3.3. Varjupaikade MTÜ rentaablu analüüs

Rentaabluse all mõistetakse tulusust. Analüüsitava vabaihenduses andis 2010. aastal iga varadesse investeeritud euro 25 senti tulemit, mida oma eesmärkide saavutamiseks edasi investeerida (Tabel 4). Varade rentaablu (*ROA*) näitab, et varad olid tootlikud, kuna miinust ei tegitanud. Üldtunnustatud kriteeriumi järgi peaks absoluutne *ROA* olema suurem kui 10% - sealt alates võib ühing varade rentaablu rahul olla. Aastal 2011 toimus märkimisväärne langus. Bilansist nähtub, et varad kahanesid 94 040 euron. Tulemiaruandest ilmneb, et tulud kahanesid 6 500 euro võrra ning kulud suurenesid 16 630 euro jagu, mis viis aruandeaasta tulemi neljakordsele langusele. Seetõttu langes varade rentaablu näitaja 17% võrra. Aastal 2012 toimus väikene tõus, mis paraku esimese aasta tulemuseni ei küündinud. Esimesel ja teisel vaadeldaval aastal asuvad näitajad võrreldes Eesti Statistikaameti sama valdkonna ühingute asendikeskmistega 1. kvartiili ja mediaani vahel, mis ei ole hea näitaja, pigem rahuldav. Viimasel aastal muutub olukord veel kehvemaks ning ühing positsioneerib 25% kõige kehvemate varade tootlikkusega organisatsioonide hulgas. Samas võrreldes Tartu ja Tallinna varjupaigaga on Varjupaikade MTÜ varad 2010. ja 2012. aastal tootlikumad (lisa 9, 10, 11).

Tabel 4. Varjupaikade MTÜ rentaablu suhtarvud aastatel 2010 - 2012

Suhtarv	2010	2011	2012
Käiberentaablu (<i>PM</i>), %	10	2	3
Varade rentaablu (<i>ROA</i>), %	25	8	10
Omakapitali rentaablu (<i>ROE</i>), %	72	15	16

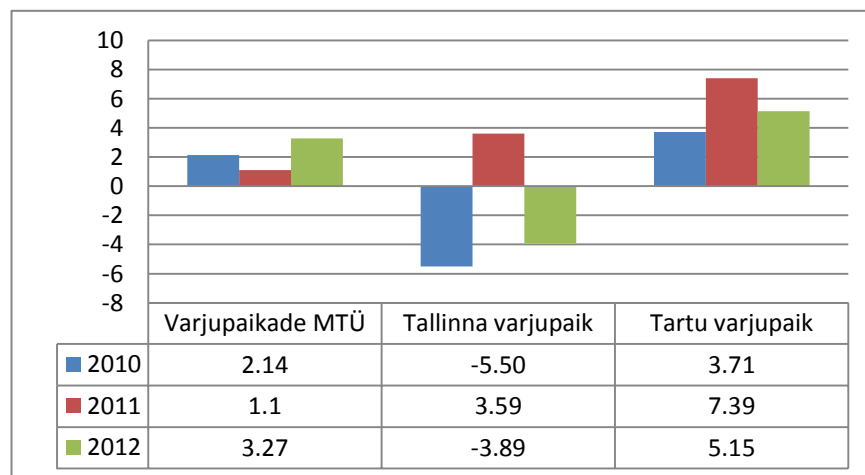
Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Esimesel uuritava aastal (2010) näitab käiberentaablu (*PM*), et üks tulueuro annab ühingule 10 senti tulemit (Tabel 4). Aastal 2011 langeb tegevuse tulukus 2% peale, kuna tööjõukulud tõstsid üldisi kulusid oluliselt ning annetuste ja toetuste osakaal tuludes kahanes. Seetõttu kahanes ka aruandeaasta tulem, mis on aluseks käiberentaablu arvutamisel. Viimasel analüüsitava aastal ilmneb 1%-line käiberentaablu tõus. Võrreldes Tallinna ja Tartu varjupaikatega tekitab analüüsitava

vabaiühenduse üks tulueuro aastatel 2010 ja 2012 rohkem tulemit. Samas ei ole vahed märkimisväärsed. Autor hindab Varjupaikade MTÜ käiberentaablust rahuldavaks, kuna valdkonniti on üldtunnustatud kriteeriumid erinevad ning seetõttu lähtub autor hinnangu andmisel eelkõige Eesti Statistikaameti valdkonna asendikeskmistest, mille võrdluses asetseb Varjupaikade MTÜ valdavalt 1. kvartiili ja mediaani vahel (lisa 9, 10, 11).

Netovara analüüs näitab, et aastal 2010. andis iga Varjupaikade MTÜ poolt investeeritud euro 72 senti tulemit (Tabel 4). Autori hinnangul on see väga hea tulemus. Teisel vaadeldaval aastal on sarnaselt eelmistele suhtarvudele tulemus suurel määral kahanenud. Kuigi 2011. aasta aruandeaasta tulem on kahanenud, siis bilansist on näha, et eelmiste perioodide akumulieeritud tulem on 3,5 korda kasvanud, seeläbi on netovara teinud läbi 17%-se kasvu. Kolmandal aastal on nii eelmiste perioodide akumulieeritud tulem kui ka aruandeaasta tulem kasvanud, mistõttu netovara iseloomustab 1%-ne kasv. Eesti Statistikaameti asendikeskmistega võrreldes asub Varjupaikade MTÜ oma näitajatega 1. kvartiili ja mediaani vahel, vaid aastal 2012 jääb ühing alla 1.kvartiili.

Pankrotiohu hindamiseks arvutas autor välja Altmani Z-i ning selle tulemusel ilmnis kinnitus väljaarvutatud suhtarvudele, mille hindamisel väljendus, et ühingu likviidsus ja maksevõime on madalad.

Joonis 8. Pankrotiohu analüüs Varjupaikade MTÜ, Tallinna ja Tartu varjupaigale aastatel 2010 – 2012. Allikas: Majandusaasta aruannete põhjal aastatel 2010 – 2012; autori koostatud.

Jooniselt 8 selgub, et aastatel 2010 ja 2011 oli organisatsioon ebastabiilne, kuid aastal 2012 on tulemused paranendud ning pankrotiohu analüüsi tulemus on üle 3,71, mida saab nimetada heaks tulemuseks.

Seevastu Tallinna varjupaika ohustab tugevasti pankrott, sest ühingu pankrotiohu tulemused olid nii 2010, kui ka 2012 negatiivsed. Tartu varjupaiga juht võib oma töötulemustega rahule jääda- nende Altmani Z tulemused on läbi kolme aasta head.

3. ETTEPANEKUD

Autor koostas käesoleva diplomitöö empiirilises osas Varjupaikade MTÜ majandustulemuste analüüsi. Selle tulemustele toetudes annab autor ühingule järgnevad soovitusel, et organisatsiooni jätkusuutlikkust kasvatada.

Selleks, et varade käibevälde väheneks, peab suurendama varade käibekordajat. Autor soovitab vabaühendusel kasvatada tulusid. Realiseerida tuleb tulu, mitte teenivat vara. Autor leiab, et Varjupaikade MTÜ peab otsima täiendavaid võimalusi annetuskastide ülespanemiseks, korraldama tuluüritusi või suurendama teenindusala. Annetuskastide osas on täielikult kasutamata turismisektor (hotellid, puhkealad, laevad).

Autori hinnangul on põhivarade käibevälde keskpäraste tulemustega. Autor soovitab müüa põhivara, mis ei teeni piisavalt tulu. Kasutuna seisvad autod müüa, amortiseerunud ja pidevat remonti vajavad sõidukid vahetada uutemate vastu. Pärandatud kinnisvara korteri osas püüda aastaringselt välja rentida. Investeerida korteri renoveerimisse ning püüda turistidele üürida. Soetada põhivara, mis võimaldavad suuremat müüki kui põhivara maksumus. Eelkõige investeerida loomade hoiustamise ehitistesse, mis võimaldaks teenindada suuremat piirkonda. Pärnu osakonna müügitulu on suurenenud pärast veterinaarkabineti avamist. Autor soovitab investeerida ka teises piirkondades veterinaarteenuse osutamiseks vajalike pindade sisustamisesse.

Debitoorse võlgnevuse käibevälte näitajate vähendamiseks tuleb vabaühendusel püüda loomade adopteerimisel arveldada sularahas. Kaaluda ka sularaha makseterminali kasutusele võttu kõikides varjupaikades. Kohalike omavalitsuste koostöölepingute sõlmimisel pakkuda lühemaid maksetähtaegasid. Suuremat rõhku panna antikvariaadile ning logotoodete müügile, sest müüki selle valdkonna klientidele iseloomustab keskmisest lühemad maksetähtajad.

Kreditoorse võlgnevuse käibevälte suurendamiseks on oluline pikendada hankijate maksetähtaegsid. Osta tuleb hankijatelt, kes pakuvad pikemat maksetähtaega.

Varjupaikade MTÜ puhaskäibekapital on negatiivne, mis viitab likviidsuse puudumisele. Kuna kiire maksevalmiduse kordaja ja likviidsuskordaja CR viitavad mitte täieliku likviidsuse puudumisele, siis hindab autor kokkuvõtlikult likviidsust nõrgaks. Puhaskäibekapitali näitajate parandamiseks tuleb suurendada ja/ või vähendada lühiajalisi kohustusi. Pikendada lühiajaliste laenude maksegraafikuid. Realiseerida põhivara ja selle arvelt tasuta lühiajalisi kohustusi.

Omakapitali rentablust on võimalik parandada, kui suurendada võõrkapitali osakaalu. Varade rentabluse suurendamiseks realiseerida varad, mis tulu ei tooda. Investeerida varadesse, mis aitavad vabariiklikul kasumit teenida.

KOKKUVÕTE

Käesoleva diplomitöö eesmärk on luua teoreetiline raamistik vabaihenduse majandustulemuste hindamiseks, teostada vastav analüüs Varjupaikade mittetulundusühingu näitel ning teha ettepanekuid organisatsiooni majandustulemuste parandamiseks. Nende eesmärkide täitmiseks jagati töö kolmeks osaks.

Diplomitöö esimeses osas esitati teoreetiline ülevaade vabaihendustest kodanikuühiskonna teenistuses. Kirjeldati kodanikuühiskonda ja selle arengulugu ning vabaihenduse rolli selles. Ilmnes, et kodanikuühiskond on pika ajaloolise taustaga ning see on aluseks, miks vabaihenduste positsioon ning vastutus avaliku- ning äri sektori institutsioonide seas on kasvamas. Selgub, et vabaihenduste roll kodanikuühiskonna teenistuses on luua ühiskonnale lisandväärtust. Kodanikuühiskond on ühelt poolt oma normide ja väärtustega eeldus lisandväärtuse loomisele. Kodanikuühiskond on võimalus demokraatialle ning platvorm vabaihenduste tekkimisele. Väärtustele ja normidele toetudes tekivad huvigrupid, nende seas initsiatiivid, mis kannavad kodanikualgatuseni. Tegevused on põhjused institutsionaalsete vormide tekkele ning viimaseid nimetataksegi tänapäeval vabaihendusteks. Vabaihenduste tegevusega kaasnevad kohustused ja vastutus organisatsiooni liikmete ning rahastajate osas.

Vabaihenduste tegevusega kaasnevad kohustused ja vastutus ilmnevad samuti kodanikuühiskonna ees lisandväärtuse kontekstis. Selleks, et vabaihendus oleks suuteline lisandväärtusi looma, peab see tagama iseenese pikaajalise tegevusvõime ning osalise või täieliku iseseisvumise. Nende kahe saavutamiseks on vabaihendid sisenenud äri sektori maastikule ning tegelevad ettevõtlusega. Vabaihendustel on võimalik orienteeruda sotsiaalsele ettevõtlusele, mille all peetakse silmas organisatsiooni, mille ärimudel näeb ette, et teenitakse ettevõtlusest tulenevat kasumit,

kuid see suunatakse erinevalt äriühingutest mitte omanikele, vaid kodanikuühiskonda erinevate valdkondade probleemide lahendamiseks. Vabaühendus võib fokuseerida oma tähelepanu avalike teenuste osutamisele. Kui kogukonnal on tunnetatud vajadus tagada võrdne juurdepääs teenustele ja nende kättesaadavusele ning need sisaldavad seadusega määratud kohustuslikke kui ka vabatahtlikke riigi ja omavalitsuste ülesandeid, siis saab selliseid teenuseid nimetada avalikuks teenuseks (Lember, Parrest, Tohvri 2011: 9). Kui aga vabaühenduse huvi ei ole kutsuda esile ühiskonnas muudatusi, siis võib ühing tegeleda traditsioonilise müügitegevusega, mille all mõistetakse seda, et teenitakse tulu, mis suunatakse ühingusse üksnes liikmete huvide rahuldamiseks.

Töö autor näeb üheks võimalikuks vahendiks organisatsiooni ja ka tuluteenimise jätkusuutlikkuse tagamiseks ning seeläbi kodanikuühiskonda lisandväärtuse loomiseks vabaühenduse majandustulemuste hindamist. Seetõttu tuuakse esile meetoodika, mille alusel finantsalal mittekoogenud mittetulundusühingu juhil oleks võimalik organisatsiooni majandustulemusi hinnata. Esitatakse meetoodika, kuidas teostada bilansi ja kasumiaruande horisontaal- ja vertikaalanalüüsi; kuidas arvutada suhtarve, mille alusel on võimalik hinnata varade kasutamise efektiivsust, likviidsust ja maksevõimet ning rentaablust. Ühtlasi tuuakse esile, kuidas teostada pankrotiohu analüüs. Autorile teadaolevalt puudub vabaühendustele majandustulemuste hindamise spetsiifiline meetoodika, mistõttu kasutatakse äriühingute jaoks väljatöötatud finantsanalüüsi valemeid. Autor esitab terminoloogilised erisused äriühingu ja vabaühenduse raamatupidamise dokumentatsioonis.

Teises, empiirilises peatükis koostab autor vastavalt esimeses peatükis esiletoodud meetoodikale Varjupaikade mittetulundusühingu majandustulemuste hindamise selle majandusaasta aruannete põhjal (2010 – 2012). Varjupaikade mittetulundusühing on vabatahtlikkust liikumisest avalikku teenust osutavaks vabaühenduseks kasvanud ühing, mis pakub teenust 95-le kohalikule omavalitsusele Eesti Vabariigis. Oma tegevusega püütakse kodanikuühiskonnas kasvatada heaperemehelikku loomapidamiskultuuri ning seeläbi ennetada loomade väärkohtlemist ning hulkuvate loomade tekkimist tänavatele.

Varjupaikade mittetulundusühingu majandustulemusi interpreteeritakse ning võrreldakse Eesti Statistikaameti asendikeskmistega ning kahe Eestis tegutseva

kodutute loomade varjupaiga- MTÜ Loomade Hoiupaik ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi andmetega.

Analüüsi käigus ilmneb, et Varjupaikade mittetulundusühing on kasutanud oma varasid efektiivselt. Samasugusele tulemusele jõudis autor ka bilansi horisontaalanalüüsi kaudu-
tulu on üle kahe korra suurem kui varad kõigil kolmel aastal. Ühingu likviidsus
puhaskäibekapitali alusel on läbi kolme aasta negatiivne, mis tähendab, et likviidsus
puudub. Rahalist maksevõimet näitav kiire maksevalmiduse kordaja näitajad jäävad
aga 0,3 – 0,5 lähedusse, mille alusel leiab autor, et ühingu likviidsus kokkuvõtvalt on
enam- vähem rahuldav. Samas peab vabaühendus pidevalt jälgima likviidsust ning
otsima võimalusi maksevõime parandamiseks, sest teostatud pankrotiohu analüüs
kinnitas, et 2010. ja 2011. aastatel oli organisatsioon ebastabiilses positsioonis.

Töö kolmas osa koosneb autoripoolsetest ettepanekutest Varjupaikade
mittetulundusühingule, mil viisil majandustulemusi parandada.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Altnurme, R.** 2002. Avalike teenuste lepinguline delegeerimine kolmandale sektorile. AS Pakett
2. **Aruste, V.** 2007. Finantsanalüüs : vastused igapäevastele küsimustele. Haabneeme: Forenia OÜ.
3. **Bragg, S. M.** 2005. Uus finantsjuhtimise käsiraamat. Fontese Kirjastus.
4. **Brigham, E.F.** 1994. Fundamentals of Financial Management. Seventh edition. The Dryen Press. Harcourt Grace College Publishers.
5. **Defranco, A., Lattin, T.** 2007. Hospitality financial management. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
6. **Defourny, J.** 2004. Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities.
7. **Dees, J.G., Anderson, B.B.** 2003. Sector-bending: Blurring Lines Between Nonprofit and For-Profit. Society. Vol. 40, 4, 16-27.
8. Ettevõtete asendikeskmised suhtarvud (kvartiilid, mediaan) tegevusala järgi. Eesti Statistikaamet. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/varval.asp?ma=EM024&ti=ETTEV%D5TETE+ASENDIKESKMISED+SUHTARVUD+%28KVARTIILID%2C+MEDIAAN%29+TEGEVUSALA+%28EMTAK+2008%29+J%C4RGI&path=%2E%2E%2Fdatabase%2FMajandus%2F03Ettevetete%5Fmajandusnaitajad%2F04Ettevetete%5Fsuhtarvud%2F02Aastastatistika%2F&xu=&yp=&lang=2>] 08.04.2014
9. **Foreman, S.** (2005) Marketing and Nonprofit Organisations. Henley Manager Update. Vol 16, 3, 1-8.
10. **Gibbon, P.** 1996. Some Reflections on „Civil Society“ and Political Change teoses Rudenbeck, L & Törnquist, O. Democratization in the Third World: Concrete

Cases in Comparative and Theoretical Perspective. Houndmills and New York: PalgraveMacmillan.

11. **Hyden, G.** 1997. Civil society, social capital and development: dissection of complex discourse. *Studies in Comparative International Development*, Vol. 32, No. 1, 3-30.
12. **Ilisson, R.** 2004. *Finantsanalüüs- ja planeerimine*. Tallinn: Nõu OÜ.
13. **Järve, J., Veisson, T.** 2003. *Finantsjuhtimine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
14. Kodanikualgatus ja kolmas sektor. *Estonica. Entsüklopeedia Eestist*.
[www.estonica.org] 10.04.2014
15. **Kõomägi, M.** 2006. *Ärirahandus*. Taru: Tartu Ülikooli Kirjastus.
16. **Lagerspetz, M., Ruutsoo, R., Rikmann, E.** 2007 *Sissejuhatus: kaks aastakümnet kodanikualgatus, poolteist aastakümnet kodanikualgatus uurimist Eestis. Algatus, osalus ja organisatsioonid: uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast*. Tallinn: Tallinna Ülikool
17. **Lawrence, L. M.** 2001. *Financial Management for Human Service Administrators*. Allyn and Bacon. A Pearson Education Company.
18. **Lember, V., Parrest, N., Tohvri, E.** 2011. *Vabaihendused ja avalikud teenused: partnerlus avaliku sektoiga. Ülevaade ja juhised*. Ecoprint.
19. **Ling, K.** 2008. *Kodanikeühiskonna diskursuse areng riigikogus*. Tallinna Ülikool. Magistritöö
20. **Lillemets, A.** 2011. *Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine*
Uuringu aruanne. EMSL. [http://sev.ee/wp-content/uploads/2012/01/uuring_SE-Eestis.pdf] 28.04.2014
21. **Loho, E.** 2012. *Loho: mõtteid kodanikuühiskonna võimalikkusest*. Postimees.
[<http://arvamus.postimees.ee/1049218/loho-motteid-kodanikuuhiskonna-voimalikkusest>] 22.11.2012
22. *Majandusaasta aruanne 2010*. MTÜ Loomade Hoiupaik
23. *Majandusaasta aruanne 2011*. MTÜ Loomade Hoiupaik
24. *Majandusaasta aruanne 2012*. MTÜ Loomade Hoiupaik
25. *Majandusaasta aruanne 2010*. MTÜ Assisi Franciscuse Selts
26. *Majandusaasta aruanne 2011*. MTÜ Assisi Franciscuse Selts

27. Majandusaasta aruanne 2012. MTÜ Assisi Franciscuse Selts
28. **Mereste, U.** 2003. Majandusleksikon. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
29. Mis on kodanikuühiskond? 2014. Hea Kodanik.
[<http://www.ngo.ee/kodaniku%C3%BChiskond>] 09.01.2014
30. Mis on sotsiaalne ettevõtlus? Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik.
[<http://sev.ee/esileht/se-eesti/>] 12.04.2014
31. **Mäeltsemees, S.** 2010. PPP projektid regionaalses sotsiaalmajanduslikus arengus. Tallinna Tehnikaülikool. Tallinn: Mattmar
32. **Männik, M-A.** 2012. Ettevõtte finantsanalüüs Tuisu OÜ näitel. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž. Bakalaureusetöö.
33. Oma teenitud tulu vabaihenduses. 2012. Hea kodanik.
[<http://www.ngo.ee/ettev%C3%B5tlus>] 17.05.2014.
34. **Osborne, S. P.** 2008. The third sector in Europe. Prospects and challenges. New York: Routledge.
35. **Ott, E.** 2013. Sotsiaalse ettevõtluse kontseptsiooni kujunemine Eestis praktikate vaatepunktist. Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskond. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut. Bakalaureusetöö
36. Raamatupidamise seadus 2002. Riigi Teataja.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/125052012016>] 20.11.2002.
37. RTJ 14 Mittetulundusühingud ja sihtasutused. [<http://www.easb.ee/doc.php?2357>] 17.05.2014
38. Pankrot. Riigiportaal. [www.eesti.ee] 01.02.2014
39. **Peterson, P.P., Fabozzi F.J.** 2006. Analysis of financial statements. Second Edition. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
40. **Porter, M. E., Kramer, M. R.** Shared Value: How to reinvent capitalism and unleash a wave of innovation and growth. – Boston: Harvard Business Review, 2011, vol Jan-Feb, issue January-February, pp. 62-77
41. **Santos, D. G., Mendonca, J., Amaral, M.** 2012. From Nonprofit to For-profit enterprises: Entrepreneurial ventures typology. Paper to be presented at the DRUID. Academy on Venue: University of Cambridge.
42. **Sikk, R.** Aastaruande koostamine ja analüüs.
[<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mBSzF5z->

rcsJ:materjalid.tmk.edu.ee/rita_sikk/Majandusarvestuse%2520alused%2520I%2520Tur/6.%2520Majandusaastaa_aruanne_ja_ana%5B1%5D.ppt+&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee] 15.04.2014.

43. **Tammistu, P.** 2013. Finantsanalüüs majutusettevõtte majandusliku jätkusuutlikkuse hindamiseks Päeva Villa OÜ näitel. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž. Bakalaureusetöö.
44. **Tearu, A.** 2005. Ettevõtte finantsjuhtimine. Tallinn: Pegasus.
45. **Temte, A.** 2005. Financial Statement Analysis. USA: Dearborn Trade.
46. **Tšistjakov, S.** 1996. Finantsanalüüs ja selle meetodid. Vana-Võidu.
47. Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanne 2010. Varjupaikade MTÜ.
[http://media.wix.com/ugd/e3a227_5bd6557f168c7752d3cf2f036b825651.pdf]
08.04.2014
48. Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanne 2011. Varjupaikade MTÜ.
[http://media.wix.com/ugd/e3a227_11a3c27e3b3d7cf577983cb539e08e40.pdf]
08.04.2014
49. Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanne 2012. Varjupaikade MTÜ.
[http://media.wix.com/ugd/e3a227_1ab2f18d01ccf32e364a1d2f2fce8d7d.pdf]
08.04.2014
50. **Zirnask, V., Karu, S.** 2001. Rahakäibe juhtimine II osa. Tartu: Rafiko Kirjastus.

LISAD

Lisa 1. Varjupaikade MTÜ bilanss aastatel 2010 – 2012, euro

Kirje	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012
Varad			
Käibevara			
Raha	12 137	9 889	20 005
Nõuded ja ettemaksed	27 773	3 863	10 595
Käibevara kokku	39 910	13 752	30 600
Põhivara			
Materiaalne põhivara	58 332	80 288	68 523
Kinnisvarainvesteeringud	25 565	0	0
Põhivara kokku	83 897	80 288	68 523
Kokku varad	123 807	94 040	99 123
Kohustused ja netovara			
Kohustused			
Lühiajalised kohustused			
Laenukohustused	3 174	2 790	2 534
Võlad ja ettemaksed	43 656	41 138	34 526
Lühiajalised sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	0	0	2 458
Lühiajalised kohustused kokku	46 830	43 928	39 518
Pikaajalised kohustused			
Pikaajalised sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	34 264	0	0
Pikaajalised kohustused kokku	34 264	0	0
Kokku kohustused	81 094	43 928	39 518
Netovara			
Eelmiste perioodide akumulieeritud tulem	12 133	42 713	50 112
Aruandeaasta tulem	30 580	7 399	9 493
Kokku netovara	42 713	50 112	59 605
Kokku kohustused ja netovara	123 807	94 040	99 123

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012.

Lisa 2. Varjupaikade MTÜ tulemiaruanne aastatel 2010 – 2012, euro

Kirje	2010	2011	2012
Annetused ja toetused	319 670	313 078	353 477
Tulu ettevõtlusest	478	543	728
Kokku tulud	320 148	313 621	354 205
Kulud			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-9 671	0	0
Mitmesugused tegevuskulud	-132 059	-134 085	-188 222
Tööjõukulu	-145 162	-166 766	-140 019
Põhivara kulum ja väärtuse langus	-2 693	-5 283	-16 722
Muud kulud	0	-81	0
Kokku kulud	-289 585	-306 215	-344 963
Põhitegevuse tulem	30 563	7 406	9 242
Finantstulud- ja kulud	19	-7	251
Aruandeaasta tulem	30 582	7 399	9 493

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012.

Lisa 3. Varjupaikade MTÜ bilansi horisontaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro

Kirje	31.12.2010	%	31.12.2011	%	31.12.2012	%
Varad						
Käibevara						
Raha	12 137	100	9 889	81	20 005	165
Nõuded ja ettemaksed	27 773	100	3 863	14	10 595	38
Käibevara kokku	39 910	100	13 752	34	30 600	77
Põhivara						
Materiaalne põhivara	58 332	100	80 288	138	68 523	117
Kinnisvarainvest	25 565	100	0	0	0	0
Põhivara kokku	83 897	100	80 288	96	68 523	82
Varad kokku	123 807	100	94 040	76	99 123	80
Kohustused ja netovara						
Kohustused						
Lühiajalised kohustused						
Laenukohustused	3 174	100	2 790	88	2 534	80
Võlad ja ettemaksed	43 656	100	41 138	94	34 526	79
Lühiajalised sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	0	100	0	Ei saa	2 458	Ei saa
Lühiajalised kohustused kokku	46 830	100	43 928	94	39 518	84
Pikaajalised kohustused						
Pikaajalised sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	34 264	100	0	0	0	0
Pikaajalised kohustused kokku	34 264	100	0	0	0	0
Kohustused kokku	81 094	100	43 928	54	39 518	49
Netovara						
Eelmiste perioodide akumulieeritud tulem	12 133	100	42 713	352	50 112	413
Aruandeaasta tulem	30 580	100	7 399	24	9 493	31
Netovara kokku	42 713	100	50 112	117	59 605	140
Kohustused ja netovara kokku	123 807	100	94 040	76	99 123	80

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Lisa 4. Varjupaikade MTÜ tulemiaruaande horisontaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro

Kirje	2010	%	2011	%	2012	%
Annetused ja toetused	319 670	100	313 078	98	353 477	111
Tulu ettevõtlusest	478	100	543	114	728	152
Tulud kokku	320 148	100	313 621	98	354 205	111
Kulud						
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-9 671	100	0	0	0	0
Mitmesugused tegevuskulud	-132 059	100	-134 085	102	-188 222	143
Tööjõukulu	-145 162	100	-166 766	115	-140 019	96
Põhivara kulum ja väärtuse langus	-2 693	100	-5 283	196	-16 722	621
Muud kulud	0	100	-81	Ei saa	0	Ei saa
Kulud kokku	-289 585	100	-306 215	106	-344 963	119
Põhitegevuse tulem	30 563	100	7 406	24	9 242	30
Finantstulud- ja kulud	19	100	-7	Ei saa	251	1321
Aruandeaasta tulem	30 582	100	7 399	24	9 493	31

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Lisa 5. Varjupaikade MTÜ bilansi vertikaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro

Kirje	31.12.2010	%	31.12.2011	%	31.12.2012	%
Varad						
Käibevara						
Raha	12 137	10	9 889	11	20 005	20
Nõuded ja ettemaksed	27 773	22	3 863	4	10 595	11
Kokku käibevara	39 910	32	13 752	15	30 600	31
Põhivara						
Materiaalne põhivara	58 332	47	80 288	85	68 523	69
Kinnisvarainvest	25 565	21	0	0	0	0
Kokku põhivara	83 897	68	80 288	85	68 523	69
Kokku varad	123 807	100	94 040	100	99 123	100
Kohustused ja netovara						
Kohustused						
Lühiajalised kohustused						
Laenukohustused	3 174	3	2 790	3	2 534	3
Võlad ja ettemaksed	43 656	35	41 138	44	34 526	35
Lühiajalised sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	0	0	0	0	2 458	2
Kokku lühiajalised kohustused	46 830	38	43 928	47	39 518	40
Pikaajalised kohustused						
Pikaajalised sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	34 264	28	0	0	0	0
Kokku pikaajalised kohustused	34 264	28	0	0	0	0
Kokku kohustused	81 094	66	43 928	47	39 518	40
Netovara						
Eelmiste perioodide akumulieeritud tulem	12 133	10	42 713	45	50 112	51
Aruandeaasta tulem	30 580	25	7 399	8	9 493	10
Kokku netovara	42 713	34	50 112	53	59 605	60
Kokku kohustused ja netovara	123 807	100	94 040	100	99 123	100

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Lisa 6. Varjupaikade MTÜ tulemiaruaande vertikaalanalüüs aastatel 2010 – 2012, euro

Kirje	2010	%	2011	%	2012	%
Annetused ja toetused	319 670	100	313 078	100	353 477	100
Tulu ettevõtlusest	478	0	543	0	728	0
Tulud kokku	320 148	100	313 621	100	354 205	100
Kulud						
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-9 671	3	0	0	0	0
Mitmesugused tegevuskulud	-132 059	41	-134 085	-43	-188 222	53
Tööjõukulu	-145 162	45	-166 766	-53	-140 019	40
Põhivara kulum ja väärtuse langus	-2 693	1	-5 283	-2	-16 722	5
Muud kulud	0	0	-81	0	0	0
Kulud kokku	-289 585	90	-306 215	98	-344 963	97
Põhitegevuse tulem	30 563	10	7 406	2	9 242	3
Finantstulud- ja kulud	19	0	-7	0	251	0
Aruandeaasta tulem	30 582	10	7 399	2	9 493	3

Allikas: Varjupaikade MTÜ majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Lisa 7. MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi suhtarvud aastatel 2010 – 2012

Suhtarv	2010	2011	2012
Varade käibevälde (DAH) , päev	69	112	103
Põhivarade käibevälde (DFAH) , päev	5	20	17
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DSO), päev	1	4	11
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DAPO), päev	5	4	4
Ettevõtte finantseerimistsükkel (CCC), päev	-4	-1	-7
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (CR), korda	1,8	2,51	2,49
Puhaskäibekapital (NWC), euro	12 993	28 678	30 880
Likviidsuskordaja (QR), korda	1,81	2,49	2,49
Kiire maksevalmiduse kordaja (CAR), korda	1,77	2,20	2,17
Võlakordaja (DR), korda	0,77	0,55	0,50
Soliidsuskordaja (SO), korda	0,23	0,45	0,50
Käiberentaablus (PM), %	1	10	2
Varade rentablus (ROA), %	6	33	8
Omakapitali rentablus (ROE), %	28	72	15

Allikas: MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Lisa 8. MTÜ Loomade Hoiupaik suhtarvud aastatel 2010 – 2012

Suhtarv	2010	2011	2012
Varade käibevälde (DAH) , päev	92	135	148
Põhivarade käibevälde (DFAH) , päev	0	13	104
Debitoorse võlgnevuse käivevälde (DSO), päev	49	6	7
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DAPO), päev	12	9	8
Ettevõtte finantseerimistsükk (CCC), päev	38	-3	9
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (CR), korda	0,55	0,91	0,31
Puhaskäibekapital (NWC), euro	-63 603	-14 211	-129 855
Likviidsuskordaja (QR), korda	0,55	0,91	0,24
Kiire maksevalmiduse kordaja (CAR), korda	0,26	0,71	0,19
Võlakordaja (DR), korda	1,80	1,00	0,96
Soliidsuskordaja (SO), korda	-0,80	0	0,04
Käiberentaablus (PM), %	-5	16	1
Varade rentablus (ROA), %	-18	42	3
Omakapitali rentablus (ROE), %	22	13 524	82

Allikas: MTÜ Loomade Hoiupaik majandusaasta aruanded aastatel 2010 – 2012; autori arvutused.

Lisa 9. Eesti Statistikaameti asendikeskmised võrdluses Varjupaikade MTÜ (VP), MTÜ Loomade Hoiupaiga (LH) ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (AFS) 2010. aasta näitajatega

Suhtarv	1 kvartiil	mediaan	3 kvartiil	VP	LH	AFS
Varade käibevälde (DAH) , päeva	111	181	364	139	92	69
Põhivarade käibevälde (DFAH), päeva	26	80	167	66	0	5
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DSO), päeva	14	25	97	31	49	1
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DAPO), päeva	0,39	19	43	18	8	5
Ettevõtte finantseerimistsükkel (CCC), päeva	-17	12	69	13	38	-4
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (CR), korda	1,04	2,32	5,81	0,85	0,55	1,8
Likviidsuskordaja (QR), korda	0,46	1,44	4,63	0,85	0,55	1,81
Võlakordaja (DR), korda	0,00	0,00	0,67	0,66	1,80	0,77
Soliidsuskordaja (SO), korda	0,26	0,68	0,85	0,34	-0,80	0,23
Käiberentaablus (PM), %	-6,00	0,75	4,65	10	-5	1
Varade rentaablus (ROA), %	-6,34	1,00	6,30	25	-18	6
Omakapitali rentaablus (ROE), %	-5,20	2,34	9,18	72	22	28

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas; autori arvutused.

Lisa 10. Eesti Statistikaameti asendikeskmised võrdluses Varjupaikade MTÜ (VP), MTÜ Loomade Hoiupaiga (LH) ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (AFS) 2011. aasta näitajatega

Suhtarv	1 kvartiil	mediaan	3 kvartiil	VP	LH	AFS
Varade käibevälde (DAH) , päev	90	158	333	108	135	112
Põhivarade käibevälde (DFAH) , päev	17	48	108	92	13	20
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DSO), päev	9,34	19,15	57,71	4	6	4
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DAPO), päev	0,28	15,53	41,88	12	9	4
Ettevõtte finantseerimistsükk (CCC), päev	0,00	31,81	116,41	-8	-3	-1
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (CR), korda	1,09	2,70	5,32	0,31	0,91	2,51
Likviidsuskordaja (QR), korda	0,49	2,23	4,67	0,31	0,91	2,49
Võlakordaja (DR), korda	0,00	0,00	0,70	0,47	1,00	0,55
Soliidsuskordaja (SO), korda	0,85	0,68	0,26	0,53	0	0,45
Käiberentaablus (PM), %	-6,02	0,99	9,77	2	16	10
Varade rentablus (ROA), %	-6,84	2,63	31,11	8	42	33
Omakapitali rentablus (ROE), %	-12,67	4,12	56,39	15	13 524	72

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas; autori arvutused.

Lisa 11. Eesti Statistikaameti asendikeskmised võrdluses Varjupaikade MTÜ (VP), MTÜ Loomade Hoiupaiga (LH) ja MTÜ Assisi Franciscuse Seltsi (AFS) 2012. aasta näitajatega

Suhtarv	1 kvartiil	Mediaan	3 kvartiil	VP	LH	AFS
Varade käibevälde (DAH), päev	84	143	305	101	148	103
Põhivarade käibevälde (DFAH), päev	16	38	156	70	104	17
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DSO), päev	10,99	20,85	89,88	9	7	1
Debitoorse võlgnevuse käibevälde (DAPO), päev	0,00	8,93	29,54	10	8	4
Ettevõtte finantseerimistsükkel (CCC), päev	-3,59	9,36	40,16	1	9	7
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (CR), korda	0,84	2,09	6,38	0,77	0,31	2,49
Likviidsuskordaja (QR), korda	0,32	1,69	5,85	0,77	0,24	2,49
Võlakordaja (DR), korda	0,00	0,00	0,79	0,40	0,96	0,50
Soliidsuskordaja (SO), korda	0,33	0,70	0,93	0,60	0,04	0,50
Käiberentaablus (PM), %	0,09	2,94	14,47	3	1	2
Varade rentaablus (ROA), %	0,13	5,16	30,69	10	3	8
Omakapitali rentaablus (ROE), %	0,58	8,73	63,32	16	82	15

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas; autori arvutused.

Lisa 12. Vabaihenduste tuluallikad

Tulu allikas	Kirjeldus
Kaupade müük	Mõned ühendused on välja töötanud oma toote, mis tagab neile ühtlase, rahastajatest sõltumatu sissetuleku.
Teenuste müük	Siia alla kuuluvad koolituste, nõustamise või muu teenuse eest saadav tasu, aga ka avalike teenuste osutamine.
Vahendustasu	Nii mõnedki suured ühendused on osalenud hangetes, et saada endale Euroopa Liidu mõne programmi haldamine, mille eest tasutakse ühendusele administratiivkulud. Taolistes hangetes osalemine on jõukohane tugevatele ühendustele, millel on olemas vajalik infrastruktuur ning programmihaldamise kogemus. Nt võitis Avatud Eesti Fond 2002. a. Euroopa Komisjoni hanke ning haldas ACCESS programmi.
Üürile andmine	Kinnisvara võib olla ühendusele hea sissetulekuallikas, kui seda hästi hallata.
Oma kasumi kasutamine	Ühendus loob endale erifondi, pannes sinna nt teenuste/ müügist saadud raha. Seda fondi võib kasutada mõne projekti käivitamiseks. Kuid erinevalt ettevõttest saavad vähesed ühendused kasumit, mida investeerida uutesse ettevõtmistesse ja projektidesse.
Ühenduse nõukogu liikmete ja teiste toetajate annetused	Kui nõukogu liikmed soovivad, et ühendus alustaks mõnd uut ettevõtmist, siis on nende ülesanne ka kaardistada, kust peaks tulema raha selle käivitamiseks ja läbiviimiseks. Üks võimalus on, et nõukogu liikmed ise või teised ühenduse toetajad annavad vajaliku summa. Toetajateks võivad olla ühendusega jube seotud ja ühenduse käekäigust huvitatud ettevõtted, eraisikud ja fondid.
Programmidega seotud investeeringud	Mõned fondid ja ettevõtjad on valmis toetama ka sellised programme, mis toodavad ühendusele kasumit ja aitavad teda muutuda jätkusuutlikuks. Teisisõnu, fond laenab. Erinevalt aga tavaliselt laenuandjast on fond valmis võtma suurema riski või nõuab väiksemat tagatist programmi finantseerimiseks, kuid sarnaselt laenuandjaga ootab ta, et raha talle tagasi makstakse.
Laenud	Ühendused võivad pöörduda ka tavaliste laenuandjate poole täpselt samamoodi nagu ettevõtted.
Equity rahastamine (omakapital)	Mitmed investeerimisega tegelevad ettevõtted rahastavad suure edupotentsiaaliga projekte ja ettevõtmisi. Tasuks omakapitali andmise eest soovivad nad enamjaolt protsenti tulemist. Kui ühendusele on niisugune koostöö vastuvõetav, võib see olla suurepärane rahastamisallikas.
Investeeringupõhine filantroopia	Toetajad ei taha protsenti tulemist, aga nad tahavad toetada suure kasvupotentsiaaliga projekte. Eestis seda veel teada ei ole, kuid see on suurepärane võimalus ühendustele, et leida rahastaja oma innovaatilisele projektile.
Strateegiline partnerlus	Ühendus teeb oma tugevuste ja nõrkuste ning võimaluste ja ohtude ehk SWOT analüüsi. Siis võib ühendus otsida endale partneriks sellise ühenduse, mille tugevused ja nõrkused on vastupidised, et vastastikku kompenseerida nõrkusi ning teha ühisprojekt, pannes rahad ühte patta. Projektist saadav tuluosa peab aga olema vastuvõetav mõlemale.

Allikas: Oma teenitud tulu vabaihenduses; Vabaihenduste Liit.

SUMMARY

EVALUATION OF THE FINANCIAL OF NON- GOVERNMENTAL ORGANISATIONS ON THE EXAMPLE OF VARJUPAIKADE MTÜ

Birjo Piiraja

The objectives of this thesis are to create a theoretical framework for evaluating the financial results of non-governmental organisations, perform respective analysis on the example of Varjupaikade MTÜ and make suggestions on improving the financial results of the organisation. To achieve these objectives, the thesis was divided into three parts.

The first part of the thesis gives a theoretical overview of non-governmental organisations at the service of the civil society. It also describes the civil society and its development, and explains the role of non-governmental organisations in the society. It appeared that the civil society has a long history, which provides a basis for the strengthening position and growing responsibility of non-governmental organisations among institutions in the public and business sector. In fact, the role of non-governmental organisations at the service of the civil society is to create added value for the society. On the one hand, the civil society with its norms and values is a prerequisite for creating added value, and on the other hand, the civil society provides an opportunity for democracy and a platform for the emergence of non-governmental organisations. Values and norms, in turn, give rise to interest groups with initiatives that lead to citizen initiative. Various activities contribute to the establishment of institutional units, which nowadays are called non-governmental organisations. The activities of non-governmental organisations, however, involve obligations and responsibility towards their members and sponsors.

The obligations and responsibility involved in the activities of non-governmental organisations are also evident in the civil society in the context of added value. In order for a non-governmental organisation to be capable of creating added value, it has to ensure sustainability and partial or complete independence. To achieve these two things, non-governmental organisations have entered the business sector and engage in enterprise. Non-governmental organisations can specialise in social enterprise; these are considered organisations the business model of which foresees earning income from business, which is transferred, differently from companies, not to owners but to the civil society for solving problems in various areas. Non-governmental organisations can focus their attention on providing public services. If a community feels the need to ensure equal access to services and their availability and if these include mandatory functions provided by law as well as voluntary functions of the state and local governments, such services may be called public services (Lember, Parrest, Tohvri 2011: 9). If, however, a non-governmental organisation does not aim at calling for change in the society, the organisation may engage in traditional sales activities, which means earning income that is transferred to the organisation only for meeting the interests of its members.

To ensure the sustainability of organisations and generate income, and through this, create added value in the civil society, a possible means seen by the author is evaluation of the financial results of non-governmental organisations. Therefore, the author presents a methodology for the financially non-experienced manager of a non-profit association to be able to evaluate the financial results of the organisation. The method describes how to perform horizontal and vertical analysis of the balance sheet and income statement, to calculate proportions that allow evaluating the efficiency of the exploitation of assets, liquidity, solvency, and profitability. Furthermore, the principles of performing the analysis of the risk of bankruptcy are outlined. To the author's knowledge, no specific methodology for evaluating the financial results of non-governmental organisations has been devised, and for this reason, financial analysis equations previously developed for companies are used. The author points out terminological differences between the accounting documentation of companies and non-governmental organisations.

In the second, empirical chapter of the thesis, the author performs evaluation of the financial results of the non-profit association Varjupaikade MTÜ based on its annual reports (2010 – 2012) according to the methodology presented in the first chapter. Varjupaikade MTÜ is an association that developed from a voluntary movement into a non-governmental organisation that provides a public service to 95 local governments in the Republic of Estonia. In its activities, Varjupaikade MTÜ attempts to develop prudent keeping of animals in the civil society and through this, prevent animal abuse and animals from straying on the streets.

The financial results of Varjupaikade MTÜ are interpreted and compared to the average positions of the Estonian Statistical Office and to the data of two shelters for homeless animals in Estonia – MTÜ Loomade Hoiupaik and MTÜ Assisi Franciscuse Selts.

The analysis reveals that Varjupaikade MTÜ has used its assets efficiently. The same result was obtained by the author also with the horizontal analysis of the balance sheet – revenue exceeded assets by more than two times in each of the three years. The liquidity of the association based on net working capital was negative throughout the three years, which means that there is no liquidity. Indicators of the quick ratio showing solvency, however, remain near 0.3 – 0.5, based on which the author finds that the liquidity of the association is, all in all, satisfactory. Nevertheless, the association has to constantly monitor its liquidity and look for ways to improve its solvency, because the conducted analysis of the risk of bankruptcy confirmed that the position of the organisation was unstable in 2010 and 2011.

The third part of the thesis is made up of the author's suggestions to Varjupaikade MTÜ for improving its financial results.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Birjo Piiraja

(sünnikuupäev: 04.02.1984)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi enda loodud teose Vabariigilise majandustulemuste hindamine Varjupaikade MTÜ näitel, mille juhendaja on Külli Vollmer, kaasjuhendaja Kandela Õun,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digiarhiivi Dspace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digiarhiivi Dspacei kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **21.05.2014**